

Türkiye’de Ortaöğretim Politikalarında Kadın (1999-2004)*

The Place of Women in Secondary Education Policies in Turkey (1999-2004)

Muhabbet DOYRAN¹

* Bu makale Doç. Dr. Serkan Tuna'nın danışmanlığında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde hazırlanan "Türkiye’de Sosyal Politikalarda Kadın (1999-2004)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹Dr., İstanbul, Türkiye

ORCID: M.D. 0000-0001-7097-3885

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Muhabbet Doyran,
İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail:
doyranmuhabbet@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 27.09.2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
29.11.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
05.12.2019

Kabul/Accepted: 23.12.2019

Atıf/Citation: Doyran, M. (2019). Türkiye’de ortaöğretim politikalarında kadın (1999-2004). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, 36: 129-178. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-673224>

ÖZ

Türkiye’de yürütülen eğitim politikalarında, Avrupa Birliği’yle (AB) yaklaşma sürecinin de etkisiyle, uluslararası sözleşmelerden gelen yükümlülükler önemli bir belirleyici olarak göze çarpmaktadır. Özellikle kadınların eğitimini yakından ilgilendiren bu yükümlülükler bağlamında, ortaöğretim de içerisine alacak şekilde iç mevzuatta önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda 1997’de 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmesiyle birlikte 3 yıllık ortaokullar kapatılarak ilköğretim kurumlarına dâhil edilmiştir; zira 5 yıllık zorunlu eğitimden sonra kız çocuklarının ortaöğretimdeki okullaşma oranı oldukça düşük kalmıştır. 1999-2004 döneminde, ortaöğretim kademesinde, uluslararası yükümlülüklerin de etkisiyle çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Temel işlevi öğrencileri yükseköğretime, mesleğe, iş hayatına ve hayata hazırlamak olan bu kademe toplum ihtiyaçları ile eğitim-öğretim arasında denge kurulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, 14-16 yaş grubunun içinde bulunduğu genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsayan ilköğretime dayalı ortaöğretimde okullaşma oranının artırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla Sivil Toplum Örgütleri, sanayiciler, çeşitli meslek kuruluşları özellikle mesleki ve teknik okulların güçlendirilmesi için projelere katkı sunmuşlardır. Bunun yanında devlet, kadınları yakından ilgilendiren eğitim politikalarında, AB programları başta olmak üzere çeşitli eğitim programlarını hayata geçirmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda, ortaöğretim kademesinde ilerleme sağlanmakla birlikte belirlenen hedeflere tam anlamıyla ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Eğitim Politikaları, Mesleki Ve Teknik Eğitim, Kadın, Avrupa Birliği

ABSTRACT

Throughout the implementation of education policies in Turkey, with the impact of the rapprochement process with the European Union (EU), obligations from international conventions stand out as an important determinant. Significant amendments have also been made - including to secondary education - to internal legislation in the context of these obligations, which are of particular interest

to women’s education. In this context, in 1997, upon the implementation of 8-year continuous compulsory education, 3-year secondary schools were closed and became part of the primary education institutions. This is because, after 5 years of compulsory education, the schooling rate of girls in secondary education level is quite low. During the 1999-2004 period, various regulations were made at the secondary education level as a result of international obligations. At this level, the main function of which is to prepare students for higher education, professions, business life and daily life, it was intended to strike a balance between social requirements and education. It was aimed to increase the schooling rate in secondary education based on the primary education which covers all the general, vocational and technical education institutions including the 14-16 year age group. To this end, Non-governmental Organizations, industrialists and various professional organizations have contributed to the projects in order to specifically strengthen vocational and technical schools. In addition, the state has implemented various education programs, particularly EU programs, in those education policies that are closely related to women. As a result of these developments, progress has been achieved in the secondary education level, but the targets have not been fully achieved

Keywords: Secondary Education, Education Policies, Vocational And Technical Education, Women, European Union

Giriş

Türkiye’de devletin uyguladığı sosyal politikalar içerisinde kadına yönelik eğitim düzenlemelerinin özel bir önemi bulunmaktadır. Bu bağlamda 1920’lerden itibaren kadınlara yönelik eğitim ve çalışma yaşamı alanlarında birçok düzenleme yapılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde çeşitli değişimler gösteren bu düzenlemeler, uluslararası ilişkilerin yoğunlaşmaya başladığı dönemden itibaren daha fazla gündeme gelmiştir.¹ Türkiye, Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinden “*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*”ni (İHEB)² onaylayan ilk ülkeler arasında yer aldığı gibi “*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi*” (ESKHS)³ ile “*Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*”ni (CEDAW)⁴ imzalayarak kadın, erkek eşitliğini ve zorunlu temel eğitim hakkını herkese sağlama yükümlülüğünü üstlenmiştir. Ayrıca eğitimi kalkınma hedeflerine ulaşmada gerekli araç olarak tanımlayan “*1995 tarihli Pekin Deklarasyonu*”nu da onaylamıştır.⁵ Bu sözleşmelerden doğan yükümlülükleri yerine getirmek için Türkiye’de kadın sorunlarına çözüm getirilmesi amacıyla 1990’da Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) kurulması önemli bir aşamadır.⁶

- 1 Süleyman Aydın, “Türkiye’de Kadının İstihdamı ve Kadına Dair Sosyal Güvenlik Uygulamaları”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7-1, 2016, s. 246.
- 2 30 maddelik bildiğe Bakanlar Kurulu’nda 6.4.1949’da kabul edilmiş ve Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (*Resmî Gazete*, Sayı: 7217, 27 Mayıs 1949, s. 16199)
- 3 31 maddelik söz konusu sözleşme, 3.1.1976’da BM Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. İHEB’ye göre ekonomik, sosyal ve kültürel haklar konularının daha kapsamlı ele alındığı sözleşmeyi Türkiye 11.9.2003’te yürürlüğe koymuştur. (*Resmî Gazete*, Sayı: 25196, 11 Ağustos 2003, s. 124.)
- 4 Söz konusu sözleşme. Türkiye tarafından 1.7.1985’te onaylanmış, 14.10.1985’te Resmî Gazete’de yayımlanarak 19.1.1986’da yürürlüğe girmiştir. (*Resmî Gazete*, Sayı: 18898, 14 Ekim 1985, s. 2.)
- 5 Kevser Özyaydınlık, “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”, *Sosyal Politika ve Çalışma Dergisi*, Sayı: 33, 2014, s. 96-97.
- 6 Süleyman Aydın, “Türkiye’de Kadının İstihdamı...”, s. 246-247. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Kadının Durumu*, Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1998, s. 10-11.

Bu gelişmelerle birlikte devlet, eğitimde eşitliği sağlamak ve her kademedede önemli gelişmeler kaydetmek için kararlar almıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da (METK) eğitimin temel bir hak olduğu ve yurttaşların ilgi ve yeteneklerine göre eğitimden yararlanabilecekleri ifade edilmiştir.⁷ 1973 METK'da yer aldığı gibi temel eğitimini tamamlayan her öğrenci 3 yıllık eğitim veren ortaöğretime devam etme ve bu kademenin olanaklarından yararlanma hakkını elde etmektedir.⁸ Buna karşın 1980-1997 yılları arasında yukarıdaki verilere göre, ortaokullarda kız öğrenci sayısı ilkokuldaki öğrencilere oranla azalmıştır.⁹ Ayrıca 1996-1997 döneminde, 5. sınıfta %47,42 olan kız çocuklarındaki okullaşma oranı 6. sınıfta %38,32'ye düşmüştür.¹⁰

Bu kademedede öğrenciler, birçok programın yer aldığı okullarda yetenek ve tercihleri göz önünde bulundurularak yükseköğretime, mesleğe ve iş hayatına hazırlanmaktadır.¹¹ Bu çerçevede aşağıdaki tabloda orta öğretimde kız çocuklarına ve öğretmenlere ait sayılar yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda yer aldığı gibi kız öğrenci ile öğretmen sayılarında düzenli bir artış olmuştur. Genel liseleri meslekî teknik eğitime tercih eden kız öğrenciler, yükseköğretim kurumuna girmede daha başarılı olunan Anadolu Liselerini tercih etmişlerdir.¹²

Tablo 1: Genel Liselerde Öğrenci ve Öğretmen Sayıları¹³

Öğretim Yılları	Öğrenci		Öğretmen	
	Toplam	Kız	Toplam	Kadın
1980-1981	534.605	196.090	41.334	15.487
1996-1997	1.166.195	512.535	68.853	30.148

Devlet tarafından, eğitimin her kademesinde insan gücünün her türlü değişimlere adapte olacak şekilde yetiştirilmesi esas alınmış ve işyerlerine katkı sağlanması planlanmıştır. Bu hedefle öngörülen, “Devlet Planlama Teşkilatı”nın (DPT) hazırladığı “Beş Yıllık Kalkınma Planları”nda (BYKP) yer alan kalkınmanın gerektirdiği ara işgücünün yetiştirilmesi için teknisyen eğitimine uygun programların geliştirilmesidir. Bu bağlamda bu kademedede okullaşma oranı önce %39,4, 1994 yılı içinse %21,2 olarak hedeflenmesine karşın buna ulaşamamıştır.¹⁴

7 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, S. 1474, s. 1. Ayrıca bkz. *T.C. Resmî Gazete*, 20 Ekim 1982, Sayı: 17844, s. 11.

8 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, S. 1474, s. 3; bkz. Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S.2018*, 30. Baskı, Ankara, PEGEM Akademi, 2018, s. 348, 356.

9 *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011*, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu, 2012, s. 67.

10 *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1990, s. 294.

11 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3.

12 Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2018*, s. 356.

13 *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011*, s. 69.

14 *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, s. 139-140.

Tablo 2: Meslekî ve Teknik Liselerindeki Sayısal Gelişmeler¹⁵

Öğretim Yılları	Öğrenci		Öğretmen	
	Toplam	Kız	Toplam	Kadın
1980-1981	520.332	150.268	33.969	11.394
1996-1997	963.774	371.216	71.766	28.299

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi, meslekî ve teknik liselerdeki kız öğrenci sayısı ile kadın öğretmen sayısı, erkek öğrenci ve erkek öğretmen sayılarının çok gerisinde kalmıştır.

Bu dönemdeki çeşitli veriler de kız çocuklarının okullaşmasındaki sorunlarını ortaya koymuştur. Buna göre, Türkiye’de 1994 yılında okul çağındaki (6-14 yaş grubu) kız çocuklarının %15,9’u okula gitmezken, okula devam etmeyen kız çocuklarının oranı 14 yaşında %40’a ulaşmıştır. Kız çocuklarının okula devam etmemesinin çeşitli nedenleri bulunurken, bunlar arasında ailenin gelir düzeyi ve sahip olunan çocuk sayısı en önemli etkenlerdir.¹⁶

Bu çalışmada, yukarıdaki veriler de göz önünde bulundurularak, 1999-2004 döneminde ortaöğretimde dönem hükümetlerince yürütülen politikalarda kız çocuklarının durumu incelenmektedir. Bu bağlamda ortaöğretime yönelik eğitim ve öğretmen politikaları ele alınmış, ortaöğretimi yapılandırmaya yönelik proje ve programlar incelenmiş ve son olarak ortaöğretim kurumlarında yaşanan gelişmeler değerlendirilmiştir. Ağırlıklı olarak birinci el kaynaklara dayalı olarak gerçekleştirilen çalışma kapsamında TBMM Tutanakları taranmış, döneme ilişkin ilgili plan ve programlar incelenmiş, süreli yayınlardan yararlanılmış ve istatistiki veriler kullanılmıştır. Bunların dışında, konuya katkı sağlayacak ikinci el kaynaklara da başvurulmuştur.

1. Ortaöğretimde Belirlenen Hedefler

İlköğretime dayalı en az 3 yıllık olan ortaöğretim kurumları genel liseler ve meslekî ve teknik liseler olmak üzere iki gruptan oluşmuştur. Tek kademededen oluşan söz konusu kurumlardan temel eğitimini bitiren öğrencilerin yararlanmaları¹⁷ doğrultusunda politikalar oluşturulmuştur. Zira bu kademenin temel işlevi çeşitli programlarla öğrencileri mesleğe, yükseköğretime, hayata ve iş ortamına hazırlamaktır,¹⁸ ayrıca tüm öğrencilere asgari düzeyde genel kültür bilgisi vererek, birey ve toplum sorunlarını tanımları ve

15 *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011*, s. 70

16 *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Kadının Durumu*, s. 10-11.

17 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3.

18 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim, Özel İhtisas Komisyon Raporu*, s. 41.

çözüm yolları aramalarını sağlamak ana amaçtır. Kısa dönemde diğer bir amaç da ülkenin ekonomisine, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak öğrenciler yetiştirmektir; ayrıca öğrencileri çeşitli programlar ve okullara yetenek ve ilgileri ölçüsünde yükseköğretime, mesleğe, iş hayatına ve hayata hazırlarken toplum ihtiyaçları arasındaki dengenin sağlanması da hedefler arasındadır.¹⁹

VII. BYKP’de ortaöğretimin, Özel İhtisas Komisyon Raporu (ÖİKR)’de belirlenen hedef ve ilkelere göre ortaöğretim örgün-yaygın, genel meslekî teknik ve çıraklık eğitimini kapsayacak şekilde bir sistem bütünlüğü içinde yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Raporda yer verilen önerilere göre ortaöğretim kademesindeki genel ve meslekî eğitim kurumları birbirine yakınlaştırılmalı, örgün, yaygın ve çıraklık eğitim kurumları arasındaki yatay ve dikey geçişlerin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Raporda üzerinde önemle durulan konulardan biri de genel eğitim de dâhil olmak üzere okul ile iş hayatı arasındaki iş birliğinin daha da geliştirilmesidir. Bu arada öğrencilerin ilgi, istek, yetenekleri göz önünde bulundurularak meslek eğitimine yönelmelerine yardımcı olunmalı, programlar arasında yatay geçişlere işlerlik kazandırılmalıdır. Bunun için okuldan iş hayatına ve iş hayatından okula geçişlere de kolaylık sağlanmalı, ortaöğretimini tamamlamış gençlerin istihdamına yardımcı olacak ek eğitim fırsatları yaratılmalıdır; ayrıca ortaöğretim, üniversiteye giriş sistemini şekillendirecek bir yapıya da kavuşturulmalıdır. Raporda da belirtildiği üzere ortaöğretimde eğitimin nitelik ve niceliğine ilişkin veriler OECD göstergeleri baz alınarak oluşturulmalıdır.²⁰

Raporda yer alan önemli soruna Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, TBMM’nin açılış konuşmasında şu sözlerle dikkat çekmiştir: “Ortaöğretim sistemi gençlere geleceklelerini kurabilecekleri donanımı sağlayamamaktadır.”²¹

VII. BYKP’de eğitimin temel hedefi, “Bilgi çağı insanını yetiştirmek ve “Türk millî eğitim sistemini sanayileşmekte olan toplumun ihtiyaçlarına göre revize edecek hale getirmektir.” Bu hedefe uygun olarak “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla”²², MTE’nin planlanmasıyla yürütülmesinde meslek kuruluşları görevlendirilmiştir. Bunun için gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması planlanmış ancak hayata geçirilememiştir; zira plan doğrultusunda örgün-yaygın, genel-meslekî eğitimin bütünleşmesine doğru

19 Resmî Gazete, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3.

20 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s. 80-83.

21 Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1.10.2000, 1.Birleşim, Cilt: 41, s. 57.

22 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2576-ÖİK: 589, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2001, s. 27-28.

gidilmesi amaçlanmış, işyeri-okul bütünlüğünün önemine dikkat çekilerek eğitim sisteminin “yaşam boyu öğrenme” yaklaşımı benimsenmişti.

Bu hedef nedeniyle kız çocuklarının daha yoğun olarak içinde buldukları sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim sonucunda ortaöğretimde yeniden bir yapılanmaya gidilmesi zorunluluğu doğmuştur. Devam zorunluluğu olmayan bu kademedeki ortaöğretim, ilköğretime dâhil edilmiş, öğretmenleri ise lise ve dengi okullarda görevlendirilmişlerdir.²³ Bu nedenle DPT tarafından hazırlanan VII. BYKP’de kısa vadeli olarak belirlenen hedeflerinden birincisi 15, 16 ve 17 yaşındaki gençlerin okullaşma oranlarını %80’e, bu kademedeki kızların okullaşma oranlarını %45’in üzerine çıkartmaktır. Plan dönemi sonuna kadar belirlenen hedefler arasında; ortaöğretimdeki öğrenci sayısının 3.170.000’e ulaşması, bu öğrencilerin 1.744.000’inin genel ortaöğretim, 1.426.000’inin meslekî ve teknik öğretim kurumlarında öğrenim görmesi ve bu kademedeki sözleşmeli eğitim personelinin istihdamının teşvik edilmesi bulunmaktadır. Söz konusu raporda belirlenen uzun vadeli hedefler ise şunlardır: Gençlerin, çalışma hayatlarında yalnızca Türkiye’de değil, AB ülkeleri ile diğer ülkelerde de sürdürebilecek şekilde yetiştirilmesidir.²⁴

2. Ortaöğretim Kurumlarının Geliştirilmesine Yönelik Politikaların Oluşturulması

Hükümetlerin politikalarını oluştururken göz önünde buldukları önemli unsurlardan biri taraf oldukları uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükleridir. CEDAW’ın eğitimin yer aldığı 10. maddesinde belirtildiği üzere uluslararası sözleşmelere taraf devletlerin belirlenen konulardan biri olan eğitimde de kadın-erkek eşitliği esas alınarak kadınlara karşı ayrımı önleyen her türlü tedbiri alacakları belirtilmektedir. Bu tedbirler şunlardır: Meslekte ve sanata yönlendirmede kırsal ve kentsel ayrımı yapılmaması, tüm kademelerdeki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada, eşit şartların sağlanması, kadınların, erkeklerle aynı sınıflara katılmaları ve aynı ders programlarından yararlanmaları.²⁵

Bu bağlamda hükümetler, öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmelerinde iki yol izlemektedir. Biri doğrudan başvuru, diğeri de giriş sınavlarıdır. “Ortaöğretim

23 *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000, s. 84.

24 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 83-84.

25 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 2-3

*Kurumları Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı*²⁶ (OKÖSYS) sonuçlarına göre öğrenci kabul eden okullar Fen, Anadolu Teknik, Anadolu Meslek ve MEB'ye bağlı Sağlık Meslek Liseleridir. 13.6.1999 tarihinde gerçekleştirilen OKÖSYS'ye 316.048 öğrenci girmiş, bu öğrencilerden 85.847'si çeşitli liselere eğitim almaya hak kazanmıştır.²⁷ 1998-1999 öğretim yılında temel eğitimden liseye geçen erkek öğrenci oranı %65,26 iken, kız öğrencilerde bu oran %47,34 olarak gerçekleşmiştir.²⁸

Bu kademede bir önceki dönem gibi 1999-2000 eğitim-öğretim yılında ilkökul sonrası eğitim kademelerinde erkek öğrencilerin okullaşma oranına göre kız öğrencilerin oranı daha düşük olmuştur. Eğitim kademelerindeki yükselişe paralel olarak kız öğrenciler için olumsuz olan bu durumun, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmesiyle olumlu anlamda değişeceği düşünülmüştür. Bu amaçla mevcut kurumların yanı sıra genel ortaöğretim kademesinde toplam 45 çeşitli programları olan liseler hizmete girmiştir.²⁹ Bunun yanı sıra Anayasa³⁰, METK, BYKP³¹ ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde de kabul edilen fırsat eşitliğini³² eğitimde de sağlamak amacıyla uzaktan eğitimden de yararlanılmaktadır. Bu eğitim sisteminin içinde Açık Öğretim Lisesi (AÖL), Meslekî Teknik Açık Öğretim Okulu (MTAÖO) bulunmaktadır.

VII. BYKP'de yer alan hedeflerin gerisinde kalınmıştır. Bu açıdan ülkenin kalkınmasının, gelişmesinin önemli koşullarından birinin birey eğitiminin, bilimsel ve teknolojik yönden yeterlilik düzeyi ile doğru orantılı olduğu eleştirisi yapılmıştır. Bu nedenle devlet, işçi ve işveren iş birliği yapılarak yetişmiş işgücü ihtiyacı göz önünde bulundurulmak suretiyle, iş yaşamı ile mesleki eğitim sistemi arasında sağlam bir köprü kurulması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal yaşamdaki taraflar arasında kurulacak ilişkilerin, izlenecek sosyal ve ekonomik politikaların saptanmasında toplumsal uzlaşmanın sağlanacağına dikkat çekilmiştir.³³

26 *Türk Eğitim Sistemi 2007, EURDYCE*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, İstatistik ve Bilgi Sistemleri Dairesi Türkiye Eurydice Birimi, 2007, s. 127.

27 *İlköğretimden Ortaöğretime Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Analizi*, Ankara, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2012, s. 11; "Sınavda türban gerginliği", *Cumhuriyet*, 14 Haziran 1999, s. 7.

28 *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Programı (1996-2000) 2000 Yılı Programı Desteği Çalışmaları*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000, s. 190.

29 *2000 Yılında Milli Eğitim*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, A.C.E.M. ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, 1999, s. 16.

30 Anayasa'nın 10. ve 90. maddelerine bkz. (*Resmî Gazete*, Sayı: 25469, 22 Mayıs 2004, s. 2.)

31 *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2023*, s. 1.

32 Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 5. maddesinde tüm vatandaşların eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinden yararlanacağı yer almıştır. 15. maddede de bu olanağın yalnızca resmî ve özel eğitim kurumlarında verilmeyip, evde, çevrede, işyerlerinde, kısacası her yerde gerçekleştirileceği belirtilmiştir. (*Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, s. 1.)

33 Tomris Çavdar, "Mesleki Eğitim, Toplumsal Yatırımdır", *Cumhuriyet*, 4 Ocak 2000, s. 2.

Bu nedenle yeniden bir yapılanmaya gidilme kararı alınmıştır. 8 yıllık eğitimin başarıyla sürdüğünü belirten Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, yapacakları yeni düzenlemeyle liselerin 3 ana grupta toplanacağını duyurmuştur. Buna göre liseler; ”*Genel Eğitim Liseleri*”, ”*Meslek Liseleri*” ve ”*İmam Hatip Liseleri*” olarak yeniden yapılandırılarak bu kurumlarda dört yıllık ortaöğretime geçilmesi planlanmıştır.³⁴

Ülkede 76 çeşit ortaöğretim kurumu olduğunu belirten Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu’nun açıkladığı yeni yapıda, aynı liseden yalnız farklı bölümlerden mezun olma olanağı tanınıyordu; ayrıca isteyen öğrenciye farklı iki bölümün derslerini de alma şansı veriliyordu. Bu uygulama AB ülkelerinde olduğu gibi üniversitelerde de hayata geçirilmişti.³⁵ MEB bu doğrultuda ortaöğretimin yeniden yapılandırılmasını öngören ve eğitim süresi 4 yıl olan ”*Ortaöğretim Projesi*” hazırlamıştır. Dünya Bankası’ndan (DB) sağlanan kredilerle derslikler, yeni okulların yapılması ile söz konusu okulların çağın gereklerine uygun olarak araç ve gereçlerle donatılması planlanmıştır.³⁶ DB’den sağlanan kredinin bir kısmıyla da ortaöğretim okul ve kurumlarına 16.883 adet bilgisayar gönderilmiştir; ayrıca ortaöğretim okullarında 48.471 bilgisayarın eğitim öğretim çalışmalarında kullanıldığı MEB tarafından açıklanmıştır.³⁷

Alınan bu kararlarla dikkatler liselerdeki öğrencilerin başarı durumlarına çekilmekteydi. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde bulunan 1.006.888 öğrenciden hazırlık ve 9. sınıfta okuyan 248.995’i geçen yıl başarısız olduklarından sınıf tekrarı yapmışlardır. Sınıf tekrarı yapan öğrencilerin 104.010’u kız öğrenciydi.³⁸ Öğrenci başarısının diğer bir göstergesi olan OKÖSYS’ye 2001’de 553.029 öğrenci girmiştir. Doğu illerinin başarısız olduğu sınava giren 269.514 kız öğrenciden 48.186’sı, oransal olarak %17,8’i başarılı olmuştur.³⁹

Bu kademedeki yürütülen politikalara destek olunmak, fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) tarafından farklı çalışmalar da yapılmaktaydı. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin en çok hissedildiği Türkiye’nin Güneydoğu illerinden Batman’dan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) Sarıyer Şubesi tarafından konuk edilen Batman Kız Meslek Lisesi son sınıf öğrencisi ve lise mezunu 20 genç kız İstanbul’da bir hafta misafir edildiler. Genç kızlar, Batman’ın en büyük sorununu

34 ”Ortaöğretime yeniden formül”, *Cumhuriyet*, 6 Ağustos 2000, s. 1.

35 ”Ortaöğretime yeniden formül”, *Cumhuriyet*, 6 Ağustos 2000, s. 8.

36 ”4 yıllık liseler geliyor”, *Millî Gazete*, 12 Kasım 2001, s. 3.

37 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 17.12.2000, 34. Birleşim, Cilt: 50, s. 243.

38 ”850 bin çocuk sınıfta kaldı”, *Cumhuriyet*, 4 Haziran 2001, s. 19.

39 *İlköğretimden Ortaöğretime Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Analizi*, s. 12; ”Bu çocuklar süper”, *Yeni Şafak*, 25 Temmuz 2001, s. 1.

işsizlik ve eğitim olduğunu belirtmişler, devletten yardım istemişlerdir. Özellikle eğitim sorununa çözüm bulunmasını isteyen öğrenciler, şehirlerinde fakülte bulunmadığını sadece bir MYO (Meslek Yüksek Okulu) olduğunu açıklamışlardı. Öğretmen sorununa değinen öğrenciler, stajyer öğretmen yerine tecrübeli öğretmen istediklerini bu sayede okur-yazarlık oranının yükseleceğini öne sürmüşlerdi⁴⁰ 500.000 nüfuslu Batman'daki eğitim sorununu TBMM gündeme getiren Fazilet Partisi (FP) Batman milletvekili Alaattin Sever Aydın da Sağlık Meslek Okulu olduğunu, 9.000 öğrencinin ortaöğretimde öğrenim gördüğünü açıklamıştır. Aydın, toplam öğrenci sayısının 111.000, okullaşma oranını ise %25 olduğunu belirtmiştir.⁴¹ Batman özelinde yapılan bu tartışmalar Doğu ve Güneydoğu illerinin çoğunda yaşanmaktaydı.

Yine bir STÖ olan Eğitim-Sen tarafından açıklanan 2000-2001 öğretim-öğretim yılına ait raporun ortaöğretim kısmı ile ilgili bölümünde, ortaöğretimin “*genel lise*” temelinde düzenlenmesi, meslek liselerinin ise kapatılması gerektiği belirtilmiştir; zira lisede meslek tanıtımı ve yaşamsal beceriler öğretilmesi; ancak lisenin bir meslek eğitim kurumu olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmen odaklı sistemin içinde, “*öğretmenin niye öğrettiği, öğrencinin niye öğrendiği bilinmemektedir*” denilen raporda öğrencinin “*bilgi yığılan bir obje*” durumundan çıkarılması önerilmiştir.⁴² Buna karşın YÖK tarafından yayımlanan bir rapora göre 1.500.000 düzeyinde bulunan ÖSS'ye başvuran aday sayısı gelecek yıl içinde 2.000.000 sınırını aşacaktır. Bu sorunun kaynağıdaysa genel lise öğrencisinin payının oldukça yüksek olduğu düşünülmektedir; zira söz konusu lise mezunu öğrenciler, iş bulmak için gerekli bilgi ve beceriden yoksun olduklarından birçok kez ÖSS'ye girmektedir.⁴³ Bu soruna çözüm getirmek amacıyla geliştirilen politikalarından biri de 2001-2002 eğitim yılından itibaren meslekî ve teknik liselerden mezun olmayanların da “*telaifi eğitimi*” görmek kaydıyla MYO'ya girmelerinin olanaklı hale getirilmesiydi. Böylece “*...genel liseden meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarına geçip, bitiren öğrencilerin sınava girmeden MYO'ya geçişleri 2002'den itibaren gerçekleştirilmiştir*”.⁴⁴ Ancak bu durum MYO'lara MTE mezunlarından daha çok genel lise mezunlarının girmesini neden olmuştur.⁴⁵

40 “Sevgiden yoksunuz”, *Cumhuriyet*, 2 Mart 2000, s. 3.

41 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 29.3.2001, 76. Birleşim, Cilt: 58, s. 50-51.

42 “Eğitim mutlu azınlığa”, *Cumhuriyet*, 6 Eylül 2000, s. 20.

43 “Lise öğrencileri yetersiz”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 2001, s. 3.

44 *Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarından Meslek Yüksekokullarına Sınavsız Geçiş*, Ankara, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, T.C. Yükseköğretim Kurulu, 2002, s. 4. Ayrıca bkz. “Düz liseyi de sınavsız geçiş”, *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 2002, s. 1.

45 *Millî Eğitimde İzleme ve Değerlendirme 1 İlköğretimden Ortaöğretime Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Analizi*, Ankara, MEB Gazi Meslekî Eğitim Merkezi Matbaası, 2012, s. 78. Ayrıca bkz. TBMM TD, Cilt: 19, Birleşim: 99, 26.6.2003, s. 466.

Ortaöğretim kademesinin öğretmen açığı sorunu da ilköğretimdeki gibi çözümlenememiştir. Bu durum karşısında YÖK, öğretim ihtiyacını karşılamak için eğitim fakültelerini yeniden yapılandırmaya dönük çalışmalar yürütmeye başlamıştır.⁴⁶ Norm Kadro Yönetmeliği (NKY) nedeniyle teknik öğretmenlerle diğer branş öğretmenleri arasında aşırı ders yükü farkı oluşması ile teknik öğretmenlerin 40 saatlik ders yükü öğretmen açığına sebep olmaktadır.⁴⁷ Aynı şekilde Türkiye’de mevcut 48 fen lisesinde toplam 313 öğretmene ihtiyaç duyulmaktadır. Bakanlık 2000 yılında 411 öğretmene ihtiyaç olduğunu açıklamasına karşın başvuru yetersizliği nedeniyle öğretmen açığı giderilememiştir.⁴⁸

2002-2003 eğitim-öğretim yılında, bu kademedeki sorunların artarak devam etmesi nedeniyle yeni hükümet yeni yapılaşmadan söz etmiştir. Ortaöğretim kademesinde 3.000.000’un üzerinde öğrenci, 150.000’in üzerinde öğretmenin bulunduğu bu kademe de okullaşma oranının %76 olduğunu açıklayan Adalet ve Kalkınma Partisi Ankara Milletvekili Mustafa Said Yazıcıoğlu’na göre ortaöğretimin yeniden yapılandırılması hem Millî Eğitim Şûralarında (MEŞ) tartışılmış hem de BYKP’lerde yer almıştır. MTE’ye talebi düşüren uygulamaların sebebi olarak gösterilen üniversiteye yerleştirme sisteminin değiştirilmesi gerektiğini açıklayan Yazıcıoğlu, meslekî teknik öğretim ile yükseköğretim programlarının bütünlüğü ve devamlılığına dikkat çekmiştir. Yazıcıoğlu ayrıca bu uygulama ile ihtiyaç duyulan ara insan gücü ihtiyacının giderilmesinin de önemine vurgu yapmıştır. Lise mezunlarının telafî eğitimi yoluyla meslekî ortaöğretim diploması almalarını eleştiren Yazıcıoğlu’na göre bu gibi sorunların ciddi bir reformla normalleştirilmesi gerekmektedir. Aynı oturumda, 8 yıllık kesintisiz eğitimin 12 yıla çıkarılmasının zorunluluğuna değinen Nurettin Sözen ise lise öğreniminin 4 yıla çıkarılması gerektiğini ekonomik kalkınma programının zorunlu kıldığını ifade etmiştir. Ayrıca Sözen’e göre işgücünü sağlamak için ortaöğretim öğrencilerinin üçte ikisinin meslekî teknik eğitime yönlendirilmesi zorunludur.⁴⁹ Zira 2003 yılında OKÖSYS’ye 600.289 öğrenci girmiş ancak 108.544 öğrenci sınavda başarılı olmuştur.⁵⁰

46 *Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No. DPT: 2534-ÖİK: 550, Ankara. T.C. Devlet Plânlama Teşkilatı, Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000, s. 41.

47 *2002 Yılı Başında Millî Eğitim*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, 2001, s. 353.

48 “Fen Liselerine öğretmen arıyor”, *Hürriyet*, 2 Şubat 2001, s. 1.

49 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 26.3.2003, 56. Birleşim, Cilt: 10, s. 375, 388.

50 Yılmaz Sarier, “Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; Cilt: 33, Sayı: 3, 2010, s. 114.

Bu kademede yaşanan başka bir gelişme ise Türkiye'nin ilk Sosyal Bilimler Lisesi'nin Ankara'da açılması ve 2003-2004 eğitim-öğretim döneminde öğrenci almasıdır. Ülkenin sosyal bilim uzmanı olduğunu açıklayan Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'e göre bu sorunun çözümü için açılan söz konusu okula sosyolog, edebiyat uzmanı, siyaset bilimci, hukukçu, iletişim vb. uzmanlar alınarak altyapı oluşturulacaktır.⁵¹

Aşağıda yer alan tabloda, 1999-2004 döneminde ortaöğretim kademesinden mezun olan kız öğrenci sayıları verilmektedir.

Tablo 3: Ortaöğretimden Mezun Olan Kız Öğrenci Oranları⁵²

Öğretim Yılları	Ortaöğretim (%)		Genel Lise (%)	
	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci
1999-2000	37,32	33,48	20,46	19,70
2000-2001	36,62	32,41	19,62	18,95
2001-2002	38,53	34,00	22,47	21,57
2002-2003	40,86	37,34	26,44	26,08
2003-2004	54,86	50,47	36,34	35,40

2.a. Ortaöğretim Politikalarının Uygulanması

Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun ortaöğretim sorunlarını gidermeye yönelik açıklamasına göre genel liseler, fen, yabancı dil ağırlık liseler, Anadolu Liseleri ve Anadolu Öğretmen Liselerinin mezunları üniversiteyi öncelikle kazanmaktadır. Bu nedenle, üniversiteye girişte yeni bir değerlendirme kriteri getirilmesi öngörülmektedir.⁵³ Ortaöğretimde en çok öğrenci bulunduran genel liselerle ilgili sorunlara çözüm getirmek amacıyla 80 adet genel lise binasının tamamlanarak 2000 yılı sonunda 67.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılması planlanmıştır.⁵⁴ 2001 yılı sonunda ortaöğretimde 24.000 öğrencilik 31 adet öğretim binası tamamlanmıştır.⁵⁵ 2002 yılı sonunda ise bu kademede 80 adet okulun tamamlanarak 58.800 ek öğrenci kapasite yaratılması beklenmiş⁵⁶ olmasına karşın 36.000 öğrencilik 50 öğretim binası (900 derslik) bitirilmiştir.⁵⁷ 2003 yılı sonuna kadar 62

51 "Sosyal Bilimler Lisesi açılıyor", *Yeni Şafak*, 23 Temmuz 2003, s. 3.

52 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2005 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2006, s. 190. (Liseden Mezuniyet yaşı 17 olarak alınmıştır.)

53 "Meslek liseleri daha önemli", *Cumhuriyet*, 8 Mart 2000, s. 8.

54 *2001 Yılı Programı*, s. 130.

55 *2002 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, s. 180.

56 *2002 Yılı Programı*, s. 150.

57 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2003, s. 184.

genel lise inşaatının tamamlanarak 44.000 ilave kapasite yaratılması programa alınmış,⁵⁸ ancak 24.000 ek öğrenci kapasiteli 34 öğretim binası (600 derslik) bitirilmiştir.⁵⁹

Ortaöğretimde yaşanan sıkıntıların giderilmesi için MEB, ortaöğretimin yeniden yapılandırılmasını öngören ve eğitim süresini 4 yıla çıkaracak olan “*Ortaöğretim Projesi*” hazırlamıştır.⁶⁰ Bu projeye, çocukları iki yıl hazırlık okuyan velilerden tepki gelmiştir. Özellikle azınlık okullarında okuyan çocuklar 2 yıl yabancı dil hazırlık okuduklarından; veliler lisele- rin 4 yıla çıkarılmasının çocuklarına fayda getirmeyeceğini MEB’e bildirdiler.⁶¹

Millî Eğitim Bakanı Bostancıoğlu ayrıca özellikle meslekî ve teknik eğitime ağırlık verileceğini, sanayinin insan kaynağı açısından ihtiyacının belirlenerek çocukların buna göre yetiştirileceğini açıklamıştır. Okul sayısı konusunda sorun yaşanmadığını ileri sü- ren Bostancıoğlu, fabrika ve atölyeleri meslek okullarının atölyesi haline getirmek iste- diklerini ifade etmiştir; ayrıca hiç kimsenin alanında meslekî eğitim almamış eleman çalıştırmaması ve aksi tutumlarda yaptırım uygulanması da öngörülmüştür.⁶²

58. Hükümet’in MEB “*Avrupa Dil Gelişimi Dosyası Projesi*” kapsamında her öğren- ciye “*dil pasaportu*” verileceği bir çalışma da başlatılmıştır. Ankara ve Antalya’nın pilot bölge olarak seçildiği proje için toplam 30 okulda 500 öğrenciye verilecek dil pasapor- tunda öğrencinin bildiği diller ve düzeylerinin yer alması planladı. Pilot okullar Anadolu ve Fen Liseleri, Süper Liseler ve Özel Okullar arasından seçildi.⁶³

Bu arada Ağustos 2002’de MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın kararıyla “... *ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretim süresinin 2003 yılından itibaren 4 yıla çıkarıl- lacaktır.*”⁶⁴ Bu kararla ders türü ve yükünün azaltılması, öğrencilere programlar arası yatay ve dikey geçiş olanağının yaratılması amaçlanmış, ancak hazırlıkların tamamlana- maması nedeniyle plan 25 Nisan 2003’de Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile yürürlük- ten kaldırılmıştır. 2003 yılı İR’de de hükümetin 2005’e kadar ortaöğretim süresinin 4 yıla çıkarılması konusundaki tedbirleri ortadan kaldırdığına yer verilmiştir.⁶⁵

58 2003 Yılı Programı, s. 144.

59 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2004 Yılı Programı, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004, s. 145.

60 “4 yıllık lise geliyor”, *Millî Gazete*, 12 Kasım 2001, s. 3.

61 “4 yıllık lise projesine tepki”, *Cumhuriyet*, 12 Haziran 2001, s. 9.

62 “Eğitim üretim için olmalı”, *Cumhuriyet*, 12 Haziran 2002, s. 9.

63 “Öğrenciye dil pasaportu”, *Cumhuriyet*, 19 Şubat 2003, s. 8.

64 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları, s. 185. Ayrıca bkz. “4 yıllık lise projesi rafa kalkıyor”, *Millî Gazete*, 7 Nisan 2003, s. 3.

65 Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu, Ankara, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2011, s. 96.

Ortaöğretim kademesiyle ilgili Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan raporda; ortaöğretimin başarısızlığı sınıf geçme sisteminin sık sık değiştirilmesi, öğretmen yetersizliği, ikili eğitim, başarısız öğrencileri başarılı kılmak için her yıl yeni hakların verilmesine bağlanmıştır. Raporda konuyla ilgili çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Buna göre ortaöğretim kurumlarının amaçlarına göre giriş şartları için yeni esaslar belirlenmeli ve özellikle genel liselere alınacak öğrencilerde belli bir başarı seviyesi aranmalıydı.⁶⁶ Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ise ülkede öğretimin olduğunu ancak eğitimin olmadığını belirterek bu işin tamamen özel sektöre bırakılması gerektiğini açıklamıştır.⁶⁷ Erdoğan ayrıca düz lise döneminin sona erdirileceğini ve meslek liselerine ağırlık verileceğini duyurmuştur.⁶⁸

2.b. Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılmasında Ulusal ve Uluslararası Proje ve Programlar

Ortaöğretimde yaşanan sorunlara çözüm oluşturmak ve bir yol haritası belirlemek için çeşitli ulusal ve uluslararası katkılı 3 proje geliştirilmiştir. Bu projeler genellikle ulusal ve uluslararası kurumlarla birlikte yürütülmüştür. Bu projelerle ortaöğretimde bulunan yaklaşık 30 program tür ve çeşitliliği olan programlar geliştirilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu projelerle programlar arası geçişlerin olanaklı hale geldiği bir ortaöğretim sisteminin gerçekleşmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle AB'nin Gençlik ve Eğitim Programlarından sorumlu Ulusal Ajansın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile ilgili çalışmalar tamamlanmıştır.⁶⁹

2.c. Meslekî Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi (MEGEP)

MEGEP programının temel amacı, MEB aracılığı ile meslekî eğitim ve öğretim sisteminin ülkenin ve sanayinin öncelikleri göz önünde bulundurularak yenilenmesi sürecinde destek olmaktır. Programın hayata geçirilmesi için program kaynakları ve uzmanlar tarafından, iş piyasasının taleplerinin ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve analiz edilmesi için araştırmalar yapılması planlanmıştır.⁷⁰

66 "Ortaöğretim sınıfta kaldı", *Cumhuriyet* 1 Nisan 2003, s. 6; *Resmî Gazete*, 24 Mart 2001, Sayı: 24352, s. 320.

67 "Erdoğan: Devleti eğitimden çekelim", *Yeni Şafak*, 22 Temmuz 2003, s. 1.

68 "Başarılı ve yoksul öğrenciye destek", *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 2003, s. 6.

69 *Resmî Gazete*, 24 Mart 2001, Sayı: 24352, s. 320.

70 *Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004*, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003, s. 59.

2001 yılı UP’de açıklandığı gibi AB’ye uyum ve METK için gerekli düzenlemele-
rin yapılması planlanmıştır. Böylece AB tarafından desteklenen MEGEP’nin amacı ça-
lışma hayatının ihtiyaçlarına uygun vasıflı insan gücü yetiştirilmesidir. Aynı zamanda
MEB ile özel sektör arasında koordinasyon sağlanarak AB standartlarına yaklaşılması
hedeflenmiştir.⁷¹

MEGEP ile Türkiye’deki Mesleki Eğitim Öğretim (MEÖ) sisteminin yenilenme-
si, meslekî eğitim ülkenin ihtiyaçlarına ve yerel sanayinin gereksinimlerine uyumlu
hale getirilmesi beklenmektedir. “*Bu programın amacı ise meslekî standartların
oluşturulması için MEÖ stratejisi ve politikası geliştirmektir; ayrıca program ile
MEÖ sektöründe müfredat, yeni kalite güvencesi ve yönetim sistemi geliştirme çalış-
maları planlamaktadır.*”⁷²

Bunun dışında MEGEP ile mesleki ve teknik eğitim sistemini ülkenin sosyal ve
ekonomik gereksinimleri doğrultusunda ülkenin ihtiyaç duyduğu vasıflı insan güc-
nün yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe yönelik olarak teknoloji geliştirilme-
sine ve üretimine yatkın bir MTE sisteminin güçlendirilerek uygulanmasını destekle-
yen bir proje niteliğindedir. Bu projenin uygulamasıyla 12 yıllık temel eğitim için
altyapı oluşturulması, MTE sisteminin AB ülkelerindeki standartlara yükseltilmesi
beklenmektedir.⁷³

2002’de hayata geçirilmiş ve 5 yıl olarak planlanmış olan MEÖ’nün güçlendirilmesi
projesinde MEB, YÖK, Meslekî Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEK-
SA) ve teknik desteği sağlayacak olan Hollandalı “*DHV Consultants*” yer almıştır.⁷⁴
Program, Ankara’da yürütülmüş ve 6 ilde uygulanmaya başlanmıştır.⁷⁵ Bu projenin ha-
yata geçirilmesini sağlayan sosyal ortaklar arasında sendikalar, konfederasyonlar, içle-
rinde Türkiye Sanayici İşadamları Derneği’nin (TÜSİAD) bulunduğu STÖ’ler yer al-
mıştır.⁷⁶ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, bu programın
içeriğinde eczacı kalfalığı, hasta bakım hizmetleri, turizm gibi hayatın her alanını

71 *Resmî Gazete*, 24 Mart 2001, S. 24352, s. 320-321. AB sürecine ilişkin çeşitli değerlendirmeler için bkz. “AB, artık
icraat bekliyoruz”, *Cumhuriyet*, 22 Mart 2001, s. 1,10; “Fogg, UP’nin tartışılmasını istedi”, *Cumhuriyet*, 7 Nisan 2001,
s. 7; “AB’ye ‘evet diyenler arttı’”, *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 2001, s. 8; “İlerleme Raporu yolun yarısı”, *Cumhuriyet*, 12
Eylül 2001, s. 11; “AB Komedi’si”, *Millî Gazete*, 15 Kasım 2001, s. 10

72 *Avrupa Birliği’nin Türkiye’de Desteklediği Programlar 2004-2005*, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2005, s.
43.

73 *Türk Eğitim Sistemi 2007*, EURDYCE, s. 119-120.

74 *Avrupa Birliği’nin Türkiye’de Desteklediği Programlar 2004-2005*, s. 43.

75 *Avrupa Birliği’nin Türkiye’de Desteklediği Programlar 2003-2004*, s. 59.

76 *Türk Millî Eğitim Sistemi 2007*, EURDYCE, s. 119-120.

kapsayan meslekî becerileri geliştirmeye yönelik projeler olduğunu açıklamıştır. Başesgioğlu'na göre projelerle verilecek eğitimin sonunda yaklaşık 2.500 katılımcının en az yarısı istihdam olanaklarına kavuşacaktır.⁷⁷

2.d. Leonardo da Vinci Programı

Mesleki eğitimi güçlendirme adına uygulamaya konulan Leonardo da Vinci Programı,⁷⁸ AB'nin meslekî eğitim alanında üye devletler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerini tamamlayan ve destekleyen bir eylem programıdır. Eğitim programları, topluluk politikalarının önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Bundan dolayı bu programlar, topluluğa üye ya da aday olan ülkelerin AB politikalarını ve işleyişini tanınmasına aracılık etmektedir. Leonardo da Vinci programının ikinci aşaması 2000-2006 yılları arasında uygulamaya konulmuştur.⁷⁹

Program, meslekî eğitimle ilgili her tür kuruluşa açık olup, eğitim kurumları (üniversiteler ve meslek yüksekokulları dâhil), işletmeler veya sosyal ortaklar/yerel otoriteler arasında iş birliğini güçlendirmeye çalışan ortaklıklara özel önem göstermektedir. Bu programın meslekî entegrasyonu kolaylaştırmak, eğitimin niteliklerini ve eğitime erişimi iyileştirmek ve eğitimin yeniliklere katkısını arttırmak amaçlı üç temel hedefi bulunmaktadır. Bu hedefler arasında toplumun bütün düzeylerindeki insanların özellikle gençlerin, yeteneklerini ve ehliyetlerini bu eğitim yoluyla güçlendirmek, istihdamı arttırmak, meslekî entegrasyonu kolaylaştırmak bulunmaktadır; ayrıca teknolojik ve idari değişimi güçlendirmek, adaptasyonu geliştirmek, meslekî eğitimin yaşam boyu süren yeteneğini kazandırmak için bunlara erişimi kolaylaştırmak ve işsizlikle mücadele etmek diğer amaçlardandır. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda üniversiteler ve sanayi sektörü (özellikle KOBİ'ler) dâhil meslekî eğitim kurumları arasında iş birliğinin güçlendirilmesi programlanmıştır.⁸⁰

77 *Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretimin Gelişmesine Destek Olarak Kopenhag Süreci Konulu Uluslararası Seminer*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005, s. 13.

78 2000'de kabul edilen Lizbon stratejisi ile Avrupa'nın ekonomisini modernize etmek ve AB üye ülkelerinin dünya pazarlarında rekabet edebilmesi hedeflenmiştir. Lizbon stratejisi kapsamında bilimsel araştırma, eğitim ve meslekî eğitim gibi pek çok alan bulunmaktadır. Bu anlamda AB, geliştirdiği eğitim programları içinde meslekî eğitim alanında iş birliğini sağlamak, politikaları ve uygulamaları desteklemek için Leonardo da Vinci Programı'nı geliştirmiştir. (Mustafa Sağlam-Fatma Özüdoğru-Funda Çaray, "Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemi'ne Etkileri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: VIII, Sayı: 1, 2011, s. 96.)

79 Taylan Uysal, *Türkiye'nin Katıldığı AT Programları 3, Leonardo Da Vinci II*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Birlik Ofset Basım Yayın Reklamcılık Tic. Ltd. Şti., s. 17.

80 *Avrupa Birliği'nin Bilim, Araştırma ve Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu*, ed. Hürrem Cansevdî, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2004, s. 42-44.

Bu programda belirlenen hedeflere ulaşmak için Türkiye, DPT organizasyonunda meslek okulları öğrencileri ile usta ve çırakları AB ülkelerine göndermeyi plânlamış, bunun için çeşitli kurum ve kuruluşlar projelerini DPT’ye vermeye başlamışlardır. Projenin maliyetinin %75’i AB tarafından karşılanacaktır.⁸¹ Bir kısmı hibe olan desteğin bir kısmı da Türkiye’de Meslekî Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi için kullanılacaktır. Proje, özel sektör ile AB’nin ihtiyaç duyduğu standartlarda ara insan gücü yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda, bölgesel düzeyde oluşturulmuş et-kili ve kendini finanse edebilen kamu-özel sektör ortaklığının kurulması planlanmıştır. Bu proje ile 11 ilde bulunan 19 adet meslekî teknik lisede, yüksek istihdam olanaklarının olabileceği uçak bakımı, elektronik, bilgisayar, iletişim ve bilgi teknolojileri, bölümlerinin donanımlarının sağlanması hedeflenmiştir.⁸²

2002 İR’de (İlerleme Raporları) Türkiye’nin bu programlara 2004’e kadar tam olarak katılması için çalışmalarına hız verilmesi önerilmiştir.⁸³ Son müracaat tarihi 13 Şubat 2004 olarak belirlenmiş olan bu proje ile amaçlanan, AB’ye üye veya aday ülkelerle Türkiye arasında iş alanında standardın yakalanmasıdır. İnsan değişim projesi ile AB ülkelerine ilk olarak usta, çırak veya meslekî eğitim alan öğrenciler gidecek, buna karşılık AB ülkelerinden aynı kapsam içinde Türkiye’ye öğrenci gelecektir. Bu organizasyon DPT bünyesinde Ağustos 2003’te kurulan Ulusal Ajans tarafından yürütülmektedir.⁸⁴ Türkiye, eğitim alanındaki AB Topluluk Programları’na katılım konusunda yasal süreci tamamlayarak eğitim programlarına katılımı ile ilgili Mutabakat Zaptını Eylül 2003’de imzalama kararı almıştır.⁸⁵ Socrates, Leonardo ve Gençlik ile sekiz program koordinatörlüğü şeklinde örgütlenmiş olan Ulusal Ajans’ta, Leonardo da Vinci Programı altında iki program koordinatörlüğü bulunmaktadır.⁸⁶

Finansmanın önemli bir kısmı AB tarafından karşılanacak olan program 2002’de hayata geçirilmiş ve 5 yıl olarak planlanmıştır. MEÖ’nün güçlendirilmesi projesinde MEB, YÖK, MEK-SA ve teknik desteği sağlayacak olan Hollandalı “*DHV Consultants*” yer almıştır. Program, Ankara’da yürütülmüş 6 ilde uygulanmaya başlanmıştır.⁸⁷

81 Taylan Uysal, *Türkiye’nin Katıldığı AT Programları 3...*, s. 18.

82 “MEB, AB Destekli Projeleri Uygulamaya Hazırlanıyor”, www.ab.gov.tr, Erişim Tarihi: 1 Eylül 2016.

83 *Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002, s. 90.

84 Nevzat Demirkol, “Usta ve çırak AB yolunda”, *Yeni Şafak*, 29 Aralık 2003, s. 5.

85 *Resmî Gazete*, 9 Ocak 2003, Sayı: 24988, s. 7.

86 Taylan Uysal, *Türkiye’nin Katıldığı AT Programları 3...*, s. 22.

87 *Avrupa Birliği’nin Türkiye’de Desteklediği Programlar 2004-2005*, s. 43, 59.

2.e. Meslekî Eğitim ve Öğretimin Modernizasyonu (MTEM)

Meslekî eğitim ve öğretim reformuna katkı sağlamak için başlatılan MEDA⁸⁸ kredisi ile desteklenen reformlardan biri Meslekî ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu'dur (MTEM). Programın amacı, bu alandaki reform ihtiyacını göz önünde bulundurarak çağdaş ve etkin hizmet içi öğretmen eğitiminin verilebilmesi için kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesidir.⁸⁹ Bu program, Meslekî Eğitim ve Öğretimin Güçlendirilmesi programının tamamlayıcısıdır. Söz konusu proje 2000'de imzalanmış olmasına karşın çalışmalara proje kapsamında işlerlik kazandırmamıştır.⁹⁰ Söz konusu program ile modern ve verimli bir öğretmen eğitimi verilebilmesi amacıyla Türk kurumlarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. AK fonlarıyla yürütülen program, meslekî teknik öğretmenin sahip olması gereken yeterliliklerin tanımlanabilmesine dayanmaktadır. Öğretmenlerin önemli roller üstlenebilmelerini sağlamak amacıyla yüksek kalitede hizmet öncesi eğitime ve uygulanmasına da destek olan program ile orta vadede insan kaynakları için bir ulusal strateji geliştirilmesi de öngörülmektedir.⁹¹ Faaliyetin 5 coğrafi bölgeden seçilecek illerde yapılması planlanmış, illerin seçimi programın başlama tarihiyle belirlenmiştir. Bu çalışmada MEB, YÖK, Üniversiteler meslekî eğitim sisteminin sosyal ortakları olarak görev alan kurumlardır. Temmuz 2003'de British Council ile Türkiye arasında teknik destek sözleşmesi imzalanmıştır.⁹²

2.f. Ortaöğretim Kademesinde Yer Alan Okullar ve Yaşanan Gelişmeler

Ortaöğretim kademesi içinde yer alan 14-16 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı DPT verileriyle 1999'da %6,39, 2000'de %6,24, 2001'de %6,08,⁹³ 2002'de

88 Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın en önemli malî aracı olan MEDA (measures to accompany the reforms to economic and social structures in the Mediterranean non-member countries) AB'ye üye olmayan Akdeniz ülkelerindeki ekonomik ve sosyal yapı reformunu desteklemek amacıyla program 1996'da yürürlüğe girmiştir.(Feza Üstünkaya, *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Mali Yardım Programı Akdeniz Programı (MEDA) 1995-1999 (Yapısı, İlkeleri ve İşleyişi)*, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Dizisi, Ankara, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 1996, s. 1.)

89 *Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004*, s. 44.

90 *2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, s. 186.

91 *Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2004-2005*, s. 44-45.

92 *Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004*, s. 62.

93 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2001 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002, s. 127.

%5,75,⁹⁴ 2003’de ise %5,63’dür.⁹⁵ Söz konusu yaş grubunun eğitim aldığı ortaöğretim kurumları, genel ve mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları olarak ikiye ayrılmıştır. Genel liseler 4 yıllık eğitim veren öğrencileri genellikle yükseköğretime hazırlayan kurumlardır. Meslekî ve Teknik Eğitim kurumları ise öğrencileri hem yükseköğretime hem de iş hayatına hazırlamaktadır. Genel liseler, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Çok Programlı Liseler, Anadolu Öğretmen Lisesi, Özel Türk, Yabancı, Azınlık ve Uluslararası Liseleri kapsamaktadır.⁹⁶

Meslekî ve Teknik Eğitim Kurumları, Erkek Teknik Öğretim Okulları, Kız Teknik Öğretim Okulları, Ticaret ve Turizm Öğretim Okulları, Çok Programlı Liseler, işletmelerde eğitim veren kurumlar ile din eğitimi veren kurumları kapsamaktadır.⁹⁷ VII. BYKP’nin 1996 yılı programında eğitimin tüm kademelerindeki ortak sorunlar belirtilmiştir. Bunlar; kalabalık sınıflar, eğitim için ayrılan kaynakların ve dersliklerin yetersizliği ve öğretmen açığıdır.⁹⁸

Kalkınma planında olduğu gibi MEŞ’lerde de katılımcılar bazı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bunlardan biri XVI. MEŞ’de 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ile birlikte “*Eğitim Reformu*” başlığı altında çalışan XV. Şûra’da, ortaöğretim reformunun da öncelikle hayata geçirilmesi önerisidir. Bu kademedeki sorunların başında okul ve kurum çeşitliliği, kaynakların dağınıklığı ve savurganlığı olduğu açıklanmıştır.⁹⁹

Bu kararlar ve tavsiyeler doğrultusunda 8 yıllık kesintisiz ilköğretime geçilmesi üzerine, ortaokulu olan liselerin ortaokul sınıfları kaldırılmaya başlanmıştır.¹⁰⁰ 2000 yılına kadar, 4306 Sayılı Yasa gereği ilköğretimin 6. sınıflarına yeni kayıt yapılamayacağı

94 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı Destek Çalışması*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002, s.186.

95 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004, s. 141.

96 *Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2010, s. 107.

97 *Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, s.117.

98 *Resmî Gazete*, 2 Haziran 1996, Sayı: 22654, s. 20.

99 Ortaöğretim kademesi, genel liseler (bunlar yabancı dil ağırlıklı liseler, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Özel Lise ve Açık Öğretim Lisesi türündedir) ve Meslekî ve Teknik okullar olarak ayrılmaktadır. Meslekî ve Teknik öğretimde çok değişik adlar altında farklı birimlere bağlı kurumlar bulunmaktadır. Bunların bazıları kendi içinde alt meslek dallarına ayrılmış olmasına rağmen doğrudan aynı program aldıkları örgütlenmişlerdir. Bu okullarda örgün eğitim kadar yaygın eğitim de önemlidir. MEB’nin “*Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü*” ile diğer bakanlıklar, özel, gönüllü ve meslek kuruluşlarının açılan eğitim programları ile çalışmalar yürütülmektedir. (*On Altıncı Millî Eğitim Şûrası Ön Komisyon Raporları (Hazırlık Dokümanı)*, Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 1998, s. 25-39.)

100 Rıfat Okçabol, *Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Ortaöğretim ve Yaygın Eğitim*, Ayrı Basım, Ankara, TÜBÜ Türkiye Bilimler Akademisi, 1999, s. 175.

için varlıklarının sona erdirilmesi planlanmıştır. Ortaokulları kademeli olarak kapanacak olan kız/erkek meslek liseleri, ticaret ve turizm liseleri ile İHL'nin 1998-1999 öğretim yılında toplam sayısı 3.097 idi. Farklı bakanlıklara bağlı olarak açılan ve meslek edindirmeye yönelik olan 314 Sağlık Meslek Lisesi ve 351 Meslekî Teknik Lise eğitim hayatının içindeydi. Bu okullar ilköğretime dâhil edilmişlerdi. Genel liselerin sayısı ise 1998 öğretim yılında 2.611'e ulaşmıştı.¹⁰¹

2.g. Genel Liseler

Genel liselerde DPT verileriyle 1999-2000 öğretim yılında %36,6 olan okullaşma oranının 2000-2001 öğretim yılı sonunda %37'ye çıkması beklenmiş, ancak bu oran %41,8 olarak gerçekleşmiştir.¹⁰² Bu kademede okullaşma oranı 2001-2002 döneminde %47,4,¹⁰³ 2002-2003 %54,8, 2003-2004'de ise, %66,1 olmuştur.¹⁰⁴ Bu öğretim yılı içinde yapılan OKÖSS'ye giren 600.289 adaydan 108.548'i sınavı asil listeden kazanmış, 40.586 aday sıfır puan almıştır. Bunun yanı sıra sınavı giren 292.389 kız öğrencinin %23,5'i başarılı olmuştur. Türkiye'de en başarılı il en Batı'da yer alan Edirne olurken, ülkenin en Doğu'sunda yer alan Hakkâri en başarısız il olmuştur.¹⁰⁵ Aşağıdaki tablolarda, 1999-2004 dönemi içerisinde ortaöğretim kademesinde yaşanan gelişmeler yer almaktadır.

Tablo 4: Genel Ortaöğretimde Yaşanan Sayısal Gelişmeler¹⁰⁶

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci				Öğretmen	
		Toplam	Toplam Mezun	Kız	Mezun Kız	Toplam	Kadın
1999-2000	6.000	2.316.350	536.124	962.361	237.686	143.379	58.831
2000-2001	6.291	2.362.653	532.952	979.741	230.422	139.969	56.701
2001-2002	6.367	2.579.819	507.363	1.081.783	227.111	144.884	58.567
2002-2003	6.212	3.023.602	530.259	1.232.900	237.589	137.956	59.408
2003-2004	6.931	3.014.392	451.075	1.284.727	214.882	147.776	63.941
Artış Oranı(%)	15,51	30,13	-15,86	33,49	-9,59	3,06	8,68

Genel ortaöğretimde toplam mezun öğrenci sayısı ile mezun kız öğrenci sayısında düşüş yaşanmış, okul, toplam öğrenci, kız öğrenci, toplam öğretmen ve kadın öğretmen sayılarında artış meydana gelmiştir.

101 Ercan Türk, *Türk Eğitim Sistemi, Milli Eğitim Bakanlığına Yapısal Değişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 1999, s. 117, 176-177.

102 *2003 Yılı Programı*, s. 132, 139.

103 *2004 Yılı Programı*, s. 142.

104 *2005 Yılı Programı*, s. 135. Ayrıca bkz. *Çocuklar İçin İlerleme –Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İlköğretime İlişkin Rapor*, UNICEF Strateji Bilgi Bölümü, Politika Geliştirme ve Planlama Bölümü, Sayı 2, UNICEF Ankara, 2005, s. 9.

105 "40 bin 500 öğrenci 'sıfır' çektii", *Cumhuriyet*, 29 Temmuz 2003, s. 1.

106 *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün ve Yaygın Eğitim 2004-2005*, s. 7

Genel ortaöğretim kapsamında olan okulların 2001-2002 eğitim-öğretim yılı verilerine göre %59’unu genel lise, %18’ini özel lise, %16’sını Anadolu Lisesi, %2’sini Fen Lisesi, %4’ünü Anadolu Öğretmen Lisesi ve %1’ini Anadolu Güzel Sanatlar lisesi oluşturmaktadır.¹⁰⁷ 2003-2004 öğretim yılı itibariyle, ortaöğretim çağındaki okullaşma oranlarında bölgesel, toplumsal, kültürel, sosyal, ekonomik gibi pek çok etkenden dolayı kızların eğitimi istenilen düzeye ulaşamamıştır. Marmara Bölgesi’nde %82,3 toplam okullaşma oranının içindeki kızların oranı %76,5 iken bu oranlar Karadeniz Bölgesi’nde toplam okullaşma oranı %62,1, kızların okullaşma oranı %51,4 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde toplam okullaşma oranı %42,7, kızların okullaşma oranı ise %28,8 olarak gerçekleşmiştir.¹⁰⁸

Tablo 5: Ortaöğretimde Resmî Okullardaki Sayısal Gelişmeler¹⁰⁹

EĞİTİM KURUMLARI	Okul/ Sınıf	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğretmen
	Öğretim Yılları ve Sayılar			
	1999-2000 ve 2003-2004	1999-2000 ve 2003- 2004	1999-2000 ve 2003-2004	1999-2000 ve 2003-2004
Lise	1.553-1.626	901.297-1.384.600	407.424-640.345	45.361-59.998
Anadolu Lisesi	411-432	159.467-205.706	72.951-94.081	11.430-13.517
Fen Lisesi	46-61	9.916-13.188	3.039-4.239	668-1.142
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	30-51	3.405-7.321	2.407-4.819	391-838
Anadolu Öğretmen Lisesi	86-115	29.598-31.363	14.204-14.663	1.743-2.854
Toplam Okul Sayısı	2.126-2.285	1.103.683-643.178	500.025-758.147	59.593-78.349

Tablo 6’da görüldüğü gibi toplam özel okullardaki öğretmen sayısında %17,18 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Bu okullarda toplam öğrenci sayısı ile kız öğrenci sayısı ise yakın oranlarda artış göstermiştir.

107 2002 Yılı Başında Millî Eğitim, s. 137.

108 Avrupa Birliği Vizyonu, Türkiye’de Eğitim ve Özel Okullar, ed. İrfan Erdoğan, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, Neta Matbaacılık, 2006, s. 49.

109 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 21; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2003, s. 143. (Tablodaki okullara Açık Öğretim Lisesi dâhil değildir.)

Tablo 6 Ortaöğretimde Özel Okullardaki Sayısal Gelişmeler¹¹⁰

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	Toplam
1999-2000	446	54.633	24.789	9.243
2000-2001	457	56.603	25.395	8.469
2001-2002	465	72.051	32.394	8.128
2002-2003	342	56.429	25.553	6.318
2003-2004	544	69.299	31.678	7.655
Artış Oranı (%)	21,97	26,84	27,79	-17,18

2.h. Meslekî ve Teknik Eğitim Öğretim Okulları

Dünya’da genel olarak meslekî eğitim “çıraklık eğitimine, okula, okul ve işletmenin birlikte yer aldığı ikili model dayalı” olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmanın dışında ayrıca devletin sistem içindeki rolüne göre “piyasa modeli”, “okul modeli” ve “iş birliği (çıraklık) modeli” şeklinde modeller bulunmaktadır. Japonya’da uygulanmakta olan piyasa modelinde meslekî eğitim çoğunlukla işletmeler ve özel kesim tarafından yapılmaktadır. Fransa ve İsveç’te uygulanmakta olan okul modelinde ise meslekî eğitime ilişkin düzenlemeler işçi, işveren ve meslek kuruluşlarının katılımıyla devlet tarafından yapılmakta, meslekî eğitim okulda ya da devletin desteği ile özel kesimde gerçekleştirilmektedir. Başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ve Güney Amerika ülkelerinde kullanılan iş birliği veya çifte olarak da adlandırılan sistemde, meslekî eğitimin tüm süreçleri tüm kesimlerin katılımıyla planlanmakta olup, eğitim ise belirli oranda okulda ve iş yerinde gerçekleştirilmektedir.¹¹¹

Türkiye’de 1986’dan sonra İşletmelerde Meslek Eğitimi (İŞME) uygulaması ile eğitimde yeni bir dinamizm getirilerek okul ve iş yaşamı birlikte yürütülmüştür. Bu çalışma ile önemli mesafe kat edilmesine karşın öğrenci yeterliliği, nitelikli öğretmen, uygun programlar vb. sorunlar devam etmektedir. Ortaöğretim sistemi içinde meslekî orta öğretim, ara insan gücü yetiştirmesinden dolayı önemli bir işleve sahiptir. Mevcut sistem içinde genel ve meslekî teknik eğitim ikilemi yaşanmaktadır. Bu soruna çözüm için 15 ve 16. MEŞ’lerle birlik içinde çeşitliliği yansıtacak şekilde alınan kararlar gereği yeni

110 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 21; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001, T.C. Millî Eğitim Sayısal Veriler 2000-2001, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2001, s. 147; 2002 Başında Millî Eğitim, s. 138; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2003, s. 142; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 144.

111 Mehmet Taşpınar-Sema Çiçek, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Ülkemiz Meslekî Teknik Orta Öğretim Sisteminde Yeniden Yapılanma”, Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyumu 20-22 Aralık 2004 Bildiriler, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2006, s. 232.

düzenlemeler yapılarak ortaöğretimin parçalı yapıdan kurtarılması gerekmektedir.¹¹² Bunlarla birlikte çok ciddi niteliksizliğin yanı sıra çalışma yaşamına uyumsuzluk ve istihdamla ilgili yetersizlik söz konusuydu. Bu nedenle “*Orta öğretimin yeniden yapılanması*” hedefi ile toplanan XVI. Şûra’nın esas gündemi MTE ağırlıklı olmuştur.¹¹³

Bu soruna çözüm için VIII. BYKP’de örgün ve yaygın öğretimde MTE’ye ağırlık verileceği ve ortaöğretimde bu okulların payının arttırılacağı belirtilmiştir.¹¹⁴ MTE gündemi ile toplanan XVI. MEŞ’de yapılan önerilerde AB ile bütünleşme sürecini kolaylaştırıcı nitelikte olmak üzere özellikle istihdamı hazırlayıcı MTE programları ile uluslararası standartlara ulaşmaya olanak veren bir yapılaşma planlamasına ihtiyaç olduğu belirlenmişti. Bu amaçla bazı önerilerde bulunulmuştu. Diğer bir öneri ise meslek eğitimindeki yaklaşımın, istihdam beklentisinin ötesinde bölgesel gereksinimler göz önünde bulundurularak iş gücünü yetiştirmeye yönelik olmasıydı. Bunun için ilköğretimin sekizinci sınıflarında meslekler tanıtılarak öğrenciye uygun, eğitim başarısı da değerlendirilmeye dâhil edilerek velisinin bilgisi çerçevesinde tavsiyede bulunulması önerilmiştir.¹¹⁵ Bunun yanı sıra 2001 UP’de MTE ile sanayi arasındaki ilişkinin arttırılabilmesi için ilgili kanunlarda düzenlemeler yapılacağına yer verilmiştir.¹¹⁶

Şûra kararlarında kadınların iş gücünün, meslek eğitimi yoluyla ekonomiye kazandırılması yönündeki öneriler de dikkat çekmekteydi. Kadının tarımın dışında iş gücünün çeşitli sektörlerde çok düşük olarak temsil edildiğinin gözlemlendiği belirtilerek, ülkenin kalkınmasında kadınların eğitim ve istihdamının büyük öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle öncelikle “...işgücünün ekonomiye kazandırılması için üretim içinde kadınların istihdamına ağırlık verilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.”¹¹⁷ Kız öğrencilerin MTE programlarına katılmalarını sağlamak ve onları teşvik etmek amacı ile bazı önlemler alınması önerisi kararı da alınmıştı. Farklı sektörlerde, özellikle vasıflı insan gücü ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak ve kadın işgücünü arttırmak için kadın eğitiminin geliştirilmesine, kadın işgücü istihdamının arttırılması yönünde özendirici önlemler alınmasına şûra kararlarında yer verilmekteydi.

112 Mehmet Taşpınar-Sema Çiçek, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Ülkemiz ...”, s. 233, 235.

113 *On Altıncı Milli Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şûra Genel Sekreterliği, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1999, s. 36.

114 *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*, s. 83-84.

115 *On Altıncı Milli Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, s. 119, 123.

116 *Resmî Gazete*, 24 Mart 2001, Sayı: 24352, s. 318.

117 *On Altıncı Milli Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, s. 123-124.

Bu kararların hayata geçirilebilmesi için yöresel ihtiyaçlar çerçevesinde kadınların eğitiminin önemine dikkat çekilmiştir. Şûra'da, kız çocuklarını ve kadınları ilgilendiren başka birçok öneri sunulmuştur. Bu öneriler arasında ilköğretim sonrası kız çocuklarının eğitim hayatındaki oranını arttırmak amacı ile öğrencilere burs ve iş olanakları sağlanarak meslekî programlara yönlendirilmeleri yer almaktadır; ayrıca, öğrenci velilerine bazı özel teşvikler de getirilerek kız çocuklarının eğitim almalarının sağlanmasına vurgu yapılmıştı. Kadınların meslekî ve teknik üretime özendirilmeleri için yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak yöresel ürünlerin yöre pazarlarında satışı konusunda destek olunması önerisinde de bulunulmuştu; ayrıca kadın nüfusun eğitim kurumlarına katılımı konusunda bölgelerarası eşitsizliğin giderilmesi yönünde öneride bulunulmuş ve bu öneri kabul edilmişti.¹¹⁸

Diğer bir öneri de MTÖ okullarının öğretmen ihtiyacının MTE fakültelerinden giderilmesi yönündeydi. Söz konusu fakültelerdeki mezunlarla mevcut öğretmen açığı karşılanamadığı ve alanların öğretmen ihtiyacı için benzer bölüm mezunları ile ilgili diğer yükseköğretim kurumları mezunlarından yararlanılması önerisinde bulunulmuştu. Bunun için Meslekî Teknik Eğitim Fakültelerinde ders tamamlama yöntemi söz konusuydu. Erkek teknik öğretmenliği, kız teknik öğretmenliği ve ticaret ve turizm öğretmenliği gibi üç kategoriye ayrılmış olan bu kademedeki eğitim fakültelerinin bilim kenti olan yerlerde kurulması önerilmiş ve kabul edilmiştir.¹¹⁹ Burada amaç özellikle kız teknik öğretmen okullarına erişimi kolaylaştırarak, okulların tercih edilmesini sağlamak ve bu kademedeki öğretmenlik mesleğini cazip hale getirmektir.

METK'de belirtildiği gibi temel eğitimini tamamlayan ve ortaöğretime gitmeye hak kazanan tüm öğrenciler ortaöğretime devam etmek, bu kademenin tüm olanaklarından ilgi, yetenek ve istekleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir¹²⁰. 8 yıllık kesintisiz eğitimin mimarı kabul edilen Hikmet Uluğbay, ortaöğretimde öğrencilerin %65'inin MTE'ye yönlendirilmeleri gerektiğine, alacakları eğitimin küresel rekabet ortamındaki gelişmelerin talep ettiği veya edeceği işgücü potansiyeli göz önünde bulundurulacak şekilde olmasına dikkat çekmiştir.¹²¹ Bu amaçla Türkiye, ekonomik sistemin iş gücü ihtiyacıyla meslekî ve teknik okullar arasındaki kopukluğu giderebilmek için AB ile 4 Temmuz 2000'de imzalanan MEGEP projesini hayata geçirilmiştir.¹²²

118 *On Altıncı Milli Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, s. 124, 151-152.

119 *On Altıncı Milli Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, s. 298, 303.

120 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3.

121 Hikmet Uluğbay, *Risk Altında Bir Ülkenin 2023 Yarışı*, Ankara, ÜPV Danışmanlık ve Yayıncılık Hizmetleri Ltd. Şti., 2003, s. 225.

122 Mehmet Taşpınar-Sema Çiçek, "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Ülkemiz ...", s. 235.

Çeşitli programların uygulandığı ortaöğretimde, MEB tarafından gerekli görülen ve nüfusu az olan yerlerde, lise ve MTE programlarını uygulayan Çok Programlı Liseler kurulabileceği METK’de yer almıştır. Bu kurumların öğrenim süresi uygulanan programın özelliğine göre MEB tarafından tespit edilmektedir. İlköğretimde başlayan yönlendirmede yanımları önlemek için muhtemel gelişmeler de göz önünde bulundurulmaktadır.¹²³

1997’de METK’nın Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu’nun 10. maddesinde yapılan değişiklik ile eğitime başlama yaşı 13’den 14’e çıkarılmıştır. Kanunda yer alan 23. madde ile ilköğretimi bitirme yılında öğrenciler, devam edebilecekleri okulu ve programı ileride yapmak istedikleri mesleğe yönelik olarak seçeceklerdir. Bunu yaparken mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standartları konusunda bilgi verebilecek rehberlik servisleri ile birlikte çalışmalar yürütülmesi kabul edilmiştir.¹²⁴ MTE okullarının çoğu MEB tarafından yönetilmektedir. Bunun yanı sıra farklı bakanlık ve kurumla da kendi ihtiyaçları doğrultusunda meslekî ve teknik eleman yetiştirmek için açmış oldukları okullar sistem içinde bulunmaktadır.¹²⁵

Söz konusu okullar, ilköğretim okulundan mezun olan öğrencilerin gittiği ve 4 yıllık eğitim veren kurumlardır. Ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrenci olma koşullarını taşıyan öğrencilerin gidebildiği bu okulların temel amacı; öğrencilere bu seviyede ortak kültür vermek, toplumun problemlerini tanımak ve çözüm yollarını bulmak, ülkenin her alanda kalkınmasında katkıda bulunacak insan gücü yetiştirmek için teknik alanlarda meslekî formasyon kazandırmak, yükseköğretime ve hayata hazırlayacak programlar oluşturmak ve uygulamaktır. Kız ve erkek teknik ve meslek liselerinden “*teknisyen*” olarak mezun olan öğrenciler, alanlarıyla ilgili işyerlerinde çalışabilme hakkını kazanmaktadır. Ustalık belgesine sahip olanlar ise “*İşyeri Açma Belgesi*” ile kendi işini kurabilmektedir.¹²⁶

1999’da meslekî ve teknik liselerde sağlanan sayısal artışa karşın, yetersiz kaynak, kaynakların etkin ve verimli kullanılamaması, özel sektör ile yeterli iş birliğine gidilememesi nedenleriyle bu kademedeki planlanan hedeflerin gerisinde kalmıştır. Bu nedenle MTE alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme ve MTE’de finansman konularına çözüm getirmek amacıyla 16. MEŞ düzenlenmiştir.¹²⁷

123 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, S. 14574, s. 3.

124 *Resmî Gazete*, 18 Ağustos 1997, S. 23084, s. 3.

125 *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2013*, TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu Turkish Statistical Institute, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu, 2014, s. 60.

126 *Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2010, s. 117, 129.

127 *2000 Yılı Programı*, s. 203-204. Ayrıca bkz. “Meslekî eğitimin hali içler acısı”, *Millî Gazete*, 21 Ekim 2000, s. 3.

MEŞ tavsiyeleri dikkate alınarak 2000 yılı sonuna kadar çeşitli branşlarda 743 derslik kapasiteli toplam 59 Meslekî Teknik Lise'nin tamamlanarak 30.000 öğrenci kapasiteli derslik yapılması planlanmıştır. MTE'nin ortaöğretim içindeki payının artırılması hedeflenmesine karşın ÖSYM'de yapılan düzenlemeyle bu okullara olan öğrenci talebinde düşme devam etmiştir.¹²⁸ Söz konusu liselerdeki öğrencilerin resmî ve özel genel liselere nakline izin verilmemiştir. Bu durum karşısında MEB aldığı bir kararla her türlü meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarının hazırlık sınıfında olanlar ile 9.sınıfı tekrar etme durumuna düşen öğrencilere Açık Öğretim Lisesi genel lise programına kayıt olmağı getirmiştir.¹²⁹

Bu kademedeki çeşitli programları bitiren MTE öğrencilerinin hangi yükseköğretim kurumlarına giriş koşulları MEB ile iş birliği yapılarak YÖK tarafından tespit edilmektedir. İHL ve güzel sanatlar alanlarında METK'de ayrı maddelerle düzenleme yapılmıştır.¹³⁰ MTE'de kaynakların yetersiz ve yeterince verimli kullanılmamış olmasından kaynaklanan problemler nedeniyle VII. BYKP, bu alanda hedeflenenin gerisinde kalmıştır. Bu nedenle söz konusu kademe kurumlarıyla çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan “*Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi Uygulamasına*” devam edilmiştir. Bu sayede 1998-1999'da 184 okulda 45.000 kız ve erkek öğrenci için ek kapasite yaratılmıştır. Amaçlardan biri de bu kademe-lerdeki okullara gittikçe azalmaya başlamış olan öğrenci talebinin tersine çevrilmesiydi.¹³¹ Söz konusu programın yürütüldüğü 2000'de 189 okulda 54.529 öğrenci kapasitesine sahip derslik yapılmıştır.¹³² Diğer bir amaç ise örgün ve yaygın MTE'nin çalışma hayatıyla birlikte yürütülmesidir; zira okulda verilen temel bilgi ve becerilerin uygulama kısmının işyerlerine kaydırılması, eğitimin niteliği açısından önemli olmasıdır.¹³³

Yurt dışında projelendirilen kredilerin rasyonel kullanılmamasından kaynaklanan problemlerin yanı sıra projelerin hayata geçirilememesi nedeniyle vasıflı insan gücünün istihdam edilememesi sorunu devam etmiştir. Bu kademe mezunlarının, kendi alan veya branşlarına uygun lisans programlarına geçişte yaşanan problemler henüz çözümlenmemiştir; ayrıca bu kademe için yurt içinde kaynakların yetersiz olması, mevcut kaynakların etkin kullanılmaması ve özel sektörle iş birliğinin yapılamaması nedeniyle hedeflerde sapmalar olmuştur.¹³⁴

128 2001 Yılı Programı Destek Çalışmaları, s. 207-208. Ayrıca bkz. “Yazık bu çocuklara”, *Milli Gazete*, 1 Ağustos 2001, s. 4.

129 “Meslek lisesi öğrencilerine açıköğretime geçme imkânı”, *Milli Gazete*, 13 Haziran 2002, s. 4.

130 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3.

131 2000 Yılı Programı, s. 24.

132 2001 Yılı Programı Destek Çalışmaları, s. 208.

133 2000 Yılı Programı Destek Çalışmaları, s. 205.

134 2001 Yılı Programı, s. 131-133.

MTE’nin ilkeleri olarak, BYKP, HP’ler (hükümet programları) ve MEŞ kararlarında yer alan hedef, ilke ve politikalara uygun bir şekilde şunlar belirlenmiştir: İnsan gücü, eğitim ve istihdam ilişkilerinin doğru bir yapıya kavuşturulması; MTE alanında yerel yönetimler, ilgili odalar, STÖ vb. kurumların eğitime katılım ve katkılarının sağlanması; bunlarla iş birliğine gidilmesi; meslekî eğitim almışların alanlarında istihdamlarının sağlanması; eğitim, üretim ve hizmette uluslararası standartların baz alınması; MTE ortaöğretim programları ile bu programların devamı niteliğindeki MYO arasındaki programlar arasında bütünlüğün oluşturulması.¹³⁵

Bu ilkeler ışığında yapılan çalışmalarla 2000-2001 eğitim-öğretim yılında 20.000 öğrenci kapasiteli 40 öğretim binası tamamlanmıştır.¹³⁶ Bu öğretim yılı içinde MTE yeniden yapılandırılması ve yükseköğretime geçişin sağlanması ilişkin yasa yürürlüğe girmiştir.¹³⁷ Bu yasa ile meslekî teknik orta öğretim ve yükseköğretim programlarının bütünlüğünün devamlılığı esas alınarak, meslekî ve teknik ortaöğretimini tamamlayan öğrencilere istekleri doğrultusunda bitirdikleri program da baz alınarak 2 yıllık MYO’ya sınavsız olarak geçme hakkı getirilmiştir,¹³⁸ ayrıca sınavsız olarak MYÖ’yü bitiren öğrencilerin %10’undan az olmamak şartıyla alanlarıyla ilgili lisans programlarına belirlenen kontenjanlara göre dikey geçiş yapmaları da sağlanmıştır;¹³⁹ ancak kız meslek liselerinin bazı bölümleri ile Meteoroloji Lisesi mezunları, aynı alanda MYO olmaması nedeniyle sınavsız geçişten yararlanamamışlardır.¹⁴⁰ Yine MTE’ye teşvik amacıyla, uluslararası bilimsel yarışmalarda ödül kazanmış öğrenciler, okudukları alanlarda ÖSYM ile TÜBİTAK’ın ortak olarak belirleyecekleri yükseköğretim kurumlarına sınavsız girebileceklerdir.¹⁴¹

Bu gelişmeler ışığında 2002’den itibaren meslekî ve teknik liselerini bitirenler, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla başka alanlara geçebilmektedir; zira MYO’lara yerleşen öğrencilerin yarısı meslekî ve teknik lisesi çıkışlı olup geri kalanı genel lise öğrencileridir. Bu uygulama genel lise eğitimine göre maliyeti çok yüksek olan meslekî ve teknik lise kaynaklı öğrencilerin sistemin dışında kalmasına sebep olmaktadır. Bu

135 *Resmî Gazete*, 3 Temmuz 2002, S. 24804, s. 7-9.

136 *2002 Yılı Programı*, s. 149.

137 2547 sayılı yükseköğretim yasası, 3308 sayılı çıraklık ve meslekî eğitim yasası, 4306 sayılı 8 yıllık eğitim ve 3797 sayılı MEB teşkilat yasasında değişiklik yapılmasını öngören 4702 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. (*2002 Yılı Programı*, s. 147.)

138 *2002 Yılı Programı*, s. 147. Ayrıca bkz. Hanifi Binici-Necdet Arı, “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 3, 2004, s. 390-391.

139 *2002 Yılı Programı*, s. 148.

140 “Üniversiteye sınavsız geçiş olanağı”, *Cumhuriyet*, 13 Ocak 2002, s. 3.

141 *2002 Yılı Programı*, s. 148; Hanifi Binici- Necdet Arı, “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, s. 391.

nedenle MTE’de, ortaöğretim ile yükseköğretim arasında henüz kurulamamış olan ilişkinin kurulması, iki okul tipinde eğitim düzeyi arasında öğretmen, fiziki kapasite ve öğretim elemanı kapasitelerinin ortak kullanılması ve bunun bir program bütünlüğü içinde oluşturulması için Meslekî Eğitim Bölgelerinin (METEB) kurulması ve bu bölgelerde çeşitli alanlarda faaliyet gösteren işletme olanaklarının da eğitime açılması için 4702 sayılı yasa 26 Haziran 2001’de uygulamasına geçilmiştir.¹⁴²

2002-2003 eğitim-öğretim yılında meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarını bitiren öğrencilerin, talepleri doğrultusunda mezun oldukları programın devamı niteliğindeki bölümlerin olduğu MYO’lara sınavsız yerleştirilmesi başlatılmıştır. Bu yerleştirmelerde öğrenci, öncelikle kendi MTE bölgesi içinde yer alan MYO’lara sonrasında bölgesi dışındakilere yerleştirilmiştir. Sınava girmeden geçiş için devlet, vakıf ve KKTC’deki MYO’larda ayrılmış olan 196.599 kontenjanlara, 193.667 öğrenci kaydedilmiştir. Bununla birlikte sınavsız olarak MYO’ları bitiren öğrencilere %10’dan az olmamak üzere alanlarındaki lisans programlarına geçiş yapma olanağı sağlanmıştır.¹⁴³ 59. Hükümet mevcut uygulamadan memnun olmadığını belirterek HP’de yapacakları açıklamıştır. Buna göre MTE’ye olan talebi azaltmaya neden olan üniversiteye yerleştirme sistemi değiştirilerek MYO’nun meslek standartlarına göre insan gücü yetiştirilmesi yeniden ele alınacaktır.¹⁴⁴

2003 yılı İR’de ortaöğretim ile ilgili yapılan diğer değerlendirmede VIII. BYKP ile bu kademedeki okullaşma oranında başarılı olduğu, ancak genel liselere devam oranının azaltılarak MTE okullarına yönelimi sağlamada yeterince ilerleme kaydedilemediği vurgulanmaktadır. İR’de ortaöğretimde iki temel sorun tespit edilmiştir. Bunlardan biri ortaöğretime öngörülenin üzerinde talep yaşanması, ikincisi ise MTE okullarına yönlendirilen öğrenci sayısının planlanandan daha az olmasıdır. O nedenle Türkiye’nin, orta öğretime yönelik olarak planlanan hedef ve stratejilerini tekrar gözden geçirmesi ve ortaöğretimin yükseköğretim üzerindeki baskısının hafifletilmesi gerekmektedir.¹⁴⁵

Türkiye, AB fonlarının desteği ile meslek eğitimi için uluslararası standart müfredatı kabul etmiştir.¹⁴⁶ Hayata geçirilen politikaların ışığında 2004’de LGS’ye 634.787 öğrenci girmiş, Anadolu, Fen, Sosyal Bilimler Liseleriyle çeşitli ortaöğretim kurumlarına 127.375

142 *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, s. 90-91.

143 *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*, s. 91.

144 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 18.3.2003, 49. Birleşim, Cilt: 8, s. 132.

145 *2003 Yılı İlerleme Raporu*, s. 99.

146 *2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004, s. 110.

aday yerleştirilmiştir. 13.581 öğrenci Anadolu Teknik ve Anadolu Meslek Liselerinin bazı bölümlerine mülakatla girmeye hak kazanmıştır. Kız teknik okullarına 11.665 öğrenci yerleştirilmiştir. Kız öğrenciler ÖSS’de olduğu gibi erkek öğrencileri geçmiştir. Sınava giren 309.507 kız öğrenciden %29,19’u bir öğretim kurumuna yerleşmiştir.¹⁴⁷

Bu bağlamda MEB tarafından açıklanan istatistiklere göre, ortaöğretimde bir dersliğin 30 öğrenciden oluştuğu varsayılarak ihtiyaç duyulan derslik sayısı 12.813’tür. Türkiye genelinde din öğretimi yapan toplam 452 okuldan sadece 1’inde derslik yetersizliği nedeniyle ikili eğitim yapıldığı açıklanmıştır. 2.178 ortaöğretim okulunun 533’ünde normal eğitim yapılmıştır. Buna karşın İHL’de ikili sistemle okuyan öğrenci sayısı 163 iken, normal öğretimde 84.735 öğrenci olarak belirtilmiştir.¹⁴⁸

Bu alandaki sorunlardan birine çözüm getirmek amacıyla, VIII. BYKP doğrultusunda hazırlanan 2000 yılı programında belirtildiği gibi ortaöğretimden yükseköğretime geçişteki yığılmaları önlemek için yeniden yapılandırılma söz konusuydu. Burada amaçlanan öğrencileri yükseköğretime, MTE’ye ve hayata yönlendirerek ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmektir. Bunun için de istihdama yönelik meslek kazandıracak ve mesleği geliştirecek çıraklık ve MTE’ye öncelik verilmesi planlanmıştır.¹⁴⁹

Yapılan planlamalara karşın meslek lisesi çıkışlı öğrencilerin temel sorunu devam etmiştir. Söz konusu öğrencilere çok ihtiyaç duyulmasına karşın, bu kademe öğrencilerin yerine bu alanda eğitimi olmayan kişilerin istihdam edilmesine devam edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı yapan İrfan Erdoğan, meslek lisesi mezunlarının iş bulamama sebebinin söz konusu mezunlara ihtiyaç olmamasından kaynaklanmadığını, yanlış istihdam politikalarının bu durumun nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Bu sorunun çözümü için gerekli düzenlemeler yapıldığı takdirde, çok kısa bir zaman içinde meslek liselerinin tercih edilir duruma geleceğini açıklamıştır.¹⁵⁰

Bu arada 2002’de ortaöğretim MTE yeniden yapılandırılmış yükseköğretime geçişte daha rasyonel olabilmek adına “*Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği*” hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Böylece MTE bölgeleri oluşturulması, söz konusu bölgeler kapsamında yer alan meslekî eğitim kurumları arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanması öngörülmüştür.¹⁵¹ Bu öngörü doğrultusunda MYO’ların ve MTEK’nin yer aldığı

147 “İmam hatipler dolacak”, *Milliyet*, 29 Temmuz 2004, s. 17.

148 “Okulların derslik açığı kapatılmıyor”, *Cumhuriyet*, 12 Temmuz 2004, s. 8.

149 *Resmî Gazete*, 21 Kasım 1999, Sayı: 23883, s. 30.

150 İrfan Erdoğan, *Millî Eğitime Dair*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., 2010, s. 154.

151 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, s. 187.

MTE bölgelerinin oluşturulması amacıyla vakıflara, meslek ve teknik eğitim kurumu açma hakkı da tanınmıştır; ayrıca kanunca belirlenen işyerlerinde daha kaliteli ve daha verimli üretimi sağlamak amacıyla alanlarında meslekî eğitim almış kişilerin istihdam edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.¹⁵²

Yapılan planlamalar ve hayata geçirilen programlarla MTE'nin ortaöğretim içindeki payının artırılması hedeflenmiş olmasına karşın, ilköğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması, bu kademe ile sanayi arasında iş birliğinin yeterince geliştirilmemesi nedeniyle bu okullara talep istenilen düzeyde olmamaktadır. Bu nedenle çalışma hayatının ihtiyacı doğrultusunda çeşitlendirilmiş meslekî eğitim programının geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra MTE'deki kaynak yetersizliği yüzünden, üniversiteye giriş sisteminde yapılan düzenlemeler neticesinde bu kademedeki hedefler tutturulamamıştır.¹⁵³

Yürütülen politikalar ve yaşanan gelişmeler neticesinde MTE'de DPT'nin verileriyle okullaşma oranları; 1999-2000 öğretim yılında %22,8, 2000-2001'de %22,2,¹⁵⁴ 2001-2002'de %23,6, 2002-2003'de %26,2¹⁵⁵ ve 2003-2004'de ise %30,3 olmuştur.¹⁵⁶ Bu kademedeki mezuniyet yaşı 17 olarak kabul edildiğinde mezun olan kız öğrencilerin oranı; 1999-2000 öğretim yılında %13,78, 2000-2001'de %13,46, 2001-2002'de 12,43, 2002-2003'de %11,26 ve 2003-2004'de 15,07'dir.¹⁵⁷

3. Kız ve Erkek Teknik Öğretim Okulları

Meslekî Eğitim Fakültesi'ne bağlı olan Kız Sanat Eğitimi Yüksek Okulu ile Meslekî Yaygın Eğitim Fakültesi 2001'de birleştirilmiştir. Kız teknik öğretimine öğretmen yetiştiren bu okulların, kızların yoğun olarak bulunduğu öğretmenlik programlarında; giyim, seramik, çocuk eğitim ve gelişimi, okulöncesi, aile ekonomi ve beslenmesi, ev yönetimi, tekstil, dokuma, geleneksel Türk el sanatları, hazır giyim, giyim endüstrisi, moda tasarımı, grafik, meslekî resim, dekoratif ürünler, nakış ve dekoratif sanatlar öğretmenliği yer almaktadır.¹⁵⁸

152 *Türkiye Cumhuriyeti AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program*, Ankara, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2003, s. 306-311.

153 *2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, s. 187.

154 *2002 Yılı Programı*, s. 150.

155 *2004 Yılı Programı*, s. 145.

156 *2005 Yılı Programı*, s. 135.

157 *2005 yılı Programı Destek Çalışmaları*, s. 190.

158 İhsan Sezgin, "Türkiye'de Meslekî ve Teknik Eğitimde Öğretmen Eğitimi" *Meslekî ve Teknik Eğitimde Öğretmen Eğitimi Uluslararası Konferansı 22-23 Ocak 2004*, Ankara, MEGEP, SVET Projeler Koordinasyonu Merkezi Başkanlığı, 2004, s. 299-305.

Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) raporunda yer aldığı gibi 2000’de kızların meslekî eğitimi ile ilgili hazırlanan araştırma sonucunda mevcut tek cinse yönelik eğitim anlayışından uzaklaşılması gerektiği ortaya çıkmış,¹⁵⁹ kız teknik ve meslek liselerine yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Söz konusu okullar, kız çocukların okullaşmasında ve kadınların istihdamında yaşanan sorunların çözümü olarak görülmüştür. Karma eğitimin yapıldığı bu kademedede, erkek teknik okullarında erkek öğrenci sayısı kız öğrencilere oranla, kız teknik okullarında ise kız öğrenci sayıları erkek öğrenci sayılarına oranla diğer kademelere göre daha yüksektir. Diğer bir teknik öğretim kurumlarında da kız ve erkek öğrenciler karışık eğitim görmektedir.¹⁶⁰ Aşağıdaki tablolar da bu konuya ilişkin gelişmeler yer almaktadır.

Tablo 7: Kız Teknik Öğretim Okullarında Yaşanan Sayısal Gelişmeler¹⁶¹

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	Toplam
1999-2000	659	100.005	87.318	13.305
2000-2001	621	108.651	94.995	11.852
2001-2002	708	136.288	109.987	13.512
2002-2003	646	166.381	137.143	12.779
2003-2004	694	210.876	173.797	14.534
Artış Oranı (%)	5,31	110,86	99,03	9,23

Tablo 7’de görüldüğü gibi okul ve toplam öğretmen sayısında önemli artış olmamakla birlikte toplam öğrenci sayısında %110,86, kız öğrenci sayısında ise %99,03 oranında büyük bir artış olmuştur.

Tablo 8: Erkek Teknik Öğretim Okullarında Yaşanan Sayısal Gelişmeler¹⁶²

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	Toplam
1999-2000	1.196	351.292	36.390	25.705
2000-2001	1.221	382.849	39.388	27.168
2001-2002	1.317	384.164	35.785	28.999
2002-2003	1.239	429.680	45.107	31.197
2003-2004	1.380	491.756	54.005	31.928
Artış Oranı (%)	15, 38	39,98	48,40	24,20

159 *Kız Teknik ve Meslek Liseleri Kapsamında Değerlendirme Notu*, haz. Fatoş Gökşen vd., Koç Üniversitesi Sosyal Politika Merkezi, İstanbul, 2011, s. 4, 12.

160 *Türk Eğitim Sistemi 2007*, EURDYCE, s. 125.

161 *2000 Yılında Millî Eğitim*, s. 24; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001*, s. 148; *2002 Başında Millî Eğitim*, s. 143; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, s. 144; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, s. 145.

162 *2000 Yılında Millî Eğitim*, s. 23; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001*, s. 148; *2002 Başında Millî Eğitim*, s. 143; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, s. 144; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, s. 145.

Bu kademedede toplam öğrenci içerisinde erkek öğrenci oranı kız öğrenci oranına göre çok daha yüksektir. Okul, toplam öğrenci, toplam öğretmen sayısında artışlar kız öğrenci artış oranından daha düşük gerçekleşmiştir.

4. Ticaret ve Turizm Öğretim Okulları

Meslek okulları içinde yer alan ticaret ve turizm öğretim kurumları hizmet sektörüne yöneliktir. Bu okullarda yeme-içme, konaklama, eğlence, lojistik gazetecilik ile adalet gibi çeşitli sektörlerin pek çok alanda ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirmeye yönelik eğitim verilmektedir. Bu alan öğrencileri, “3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu ile Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği” hükümleri gereğince uygulamalı eğitimlerini faaliyette bulunan iş ve hizmet ortamlarında yapmaktadırlar. 9. sınıfta öğrenciler okumak istedikleri alanları belirlemekte ve 10. sınıftan itibaren bu alanlarda eğitim-öğretim görmeye başlamaktadırlar.¹⁶³

Aşağıdaki tabloda, bu kurumdaki gelişmeler özetlenmektedir.

Tablo 9: Ticaret ve Turizm Öğretim Kurumlarında Yaşanan Sayısal Gelişmeler¹⁶⁴

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	Toplam
1999-2000	694	255.346	123.881	12.184
2000-2001	705	265.365	124.952	12.330
2001-2002	809	263.538	120.853	14.987
2002-2003	804	275.873	120.328	14.440
2003-2004	811	290.100	122.176	15.319
Artış Oranı (%)	16,85	13,61	-1,37	25,73

Ticaret ve turizm öğretim kurumlarında kız öğrenci sayısında %1,37 oranında düşüş olduğu, okul, toplam öğrenci ve toplam öğretmen sayılarında ise artış olduğu yukarıdaki tabloda görülmektedir.

5. Çok Programlı Liseler

Bu liseler, yerleşim yerlerinde ‘...nüfusun az ve dağınık olması durumunda genel, meslekî teknik öğretim programlarının uygulandığı kurumlardır’. Bu kurumlarda, ülkenin ihtiyaçlarına göre eğitim-öğretim verilmekte olup öğrenciler ilgi, yetenek ve

163 Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 144.

164 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 25; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001, s. 149; 2002 Başında Millî Eğitim, s. 144; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s. 145; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 146.

istekleri doğrultusunda hayata, iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlanmaktadır.¹⁶⁵ Bu kademede resmî okulların yanı sıra özel öğretim kurumları da varlığını sürdürmektedir. Türkiye'de yer alan tüm ortaöğretim kurumları içinde özel öğretim kurumlarının oranı %8, öğrencilerin oranı %3,2, öğretmenlerin oranı da %5,9'dur.¹⁶⁶

Aşağıda verilen tabloda çok programlı liselerde öğretmen ve öğrenci sayılarında önemli artışlar söz konusudur.

Tablo 10: Çok Programlı Liselerde Öğretmen Öğrenci Sayıları¹⁶⁷

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	Toplam
1999-2000	157	26.540	-	1.974
2000-2001	155	25.964	9.352	2.019
2001-2002	224	22.024	-	-
2002-2003	233	52.346	20.073	3.325
2003-2004	247	58.589	23.470	3.560
Artış Oranı (%)	57,32	120,75	150,96	80,34

6. İşletmelerde Meslek Eğitimi Veren Okullar

Okul-işletme iş birliği kapsamında uygulanan çeşitli projeler ve protokoller ile açılan İŞME okullarının, buldukları çevrenin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde donatılması ve öğrencilerinin belirlenen amaçlar doğrultusunda eğitilmesi temel amaçtır; ayrıca söz konusu okullardan mezun olan gençlerin istihdam edilmesini sağlayan çalışmaların yapılması da diğer önemli amaçlardan biridir. Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi (OSANOR), Türk Alman Meslekî Eğitim Merkezi (TAMEM), METGE gibi projelere katılan bu okulların görevleri şunlardır: Yörenin eğitim ihtiyacını belirlemek; bu doğrultuda programlar hazırlamak; programları yürütecek öğretmenlere hizmet içi eğitim sağlamak için planlama yapmak ve yürütmek; her türlü eğitim materyali hazırlamak ve eğitimin sağlıklı bir şekilde uygulanmasını sağlamak. Söz konusu iş birliğinde olumlu olduğu kadar olumsuz bazı gelişmeler de yaşanmaktadır. Bu sorunlar şunlardır: Eğitim ve iş hayatının iletişimsizlik ve plansızlık içinde olması; okul ve işletmede sürdürülen programlarda bütünlük sağlanamaması ve bu programların bölgesel ve yerel ihtiyaçlara

165 Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 145.

166 2002 Yılı Başında Millî Eğitim, s. 137.

167 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 26; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001, s. 149; 2002 Başında Millî Eğitim, s. 145; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s. 145; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 146.

uygun olmaması.¹⁶⁸ Aşağıdaki tabloda, okul ve işletme iş birliği kapsamında yaşanan gelişmeler özetlenmektedir.

Tablo 11: İşletmelerde Meslek Eğitimi Gören Toplam Öğrenci Sayısı¹⁶⁹

Öğretim Yılı	Genel Müdürlük Adı	Okul Sayısı	İşletme Sayısı	Usta Öğretici Sayısı	Öğrenci Sayısı
1999-2000	Erkek Teknik	430	19.920	15.972	56.692
2000-2001		458	23.282	19.700	65.910
2001-2002		489	21.283	19.925	53.995
2003-2004			95.818	76.012	71.315
1999-2000	Kız Teknik	254	4.607	1.586	12.833
2000-2001		237	5.439	1.844	14.542
2001-2002		280	5.969	1.772	15.488
2003-2004			21.309	8.215	21.566
1999-2000	Ticaret ve Turizm	550	32.817	27.307	71.079
2000-2001		516	32.773	28.317	72.684
2001-2002		545	30.638	25.112	61.918
2003-2004			65.697	33.735	57.155

7. Din Öğretimi Okulları

Anayasa’da din öğretim ve eğitiminin devletin denetim ve gözetimi altında yapılması hükme bağlanmıştır. Bu amaçla “...imamlık, hatiplik ve Kur’an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile bu kademedeki görevli yetiştirmek üzere eğitim sistemi içinde kurumlar oluşturulmuştur.”¹⁷⁰ MEB tarafından açılan hayata, yükseköğrenim hazırlayan söz konusu kurumlar İHL, Anadolu İHL, ÇPL ile AÖL’dir.

Söz konusu kurumlar içinde en çok siyasete konu edilen İHL, ortaöğretim sistemi içinde genel lisenin genel programının yanı sıra meslek dersi öğretim programlarının da yer aldığı okullardır. Tartışmaların yoğunlaşma sebebi 8 yıllık eğitim çerçevesinde “ortaokullara 1997-1998 eğitim-öğretim yılında öğrenci alınmamasıdır.”¹⁷¹ Dolayısıyla 8 yıllık kesintisiz eğitime geçildikten sonra imam hatip ortaokullarına da öğrenci alınmamıştır.

¹⁶⁸ Ayten Ulusoy, “Türkiye Uygulaması”, *Eğitim Kurumu-İşletme Diyalogu Uluslararası Konferansı, Panel II*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara, Yorum Matbaacılık, 2004, s. 28-30. Ayrıca bkz. Tomris Çavdar, “Mesleksel Eğitim, Toplumsal Yatırımdır”, *Cumhuriyet*, 4 Ocak 2000, s. 2.

¹⁶⁹ Ayten Ulusoy, “Türkiye Uygulaması”, s. 35.

¹⁷⁰ 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 26.

¹⁷¹ *Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, s. 160-161.

Din eğitimi veren okullar içinde bünyesinde en fazla öğrenci bulundurması nedeniyle bütün politikalar İHL üzerinden yapılmaktadır. Kadın din görevlisi olgusunun pek olmadığı Türkiye’de, kız çocuklarının bu okullarda okutulması en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Bu tartışmayı hukuki zemine taşıyan ve kız çocuğunu İHL’ye kaydettirmek isteyen bir velinin hukukî davası sonucunda Danıştay II. Dairesi’nin 14 Aralık 1976 tarihli kararından sonra İHL’ye kız öğrenci alınmaya başlanmıştır.¹⁷² 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesinden sonra ortaokul bölümlerinin kapatılması ve ÖSS’de alan tercihe ek puan getirilmesi nedeniyle İHL’ye öğrenci talebi azalmıştır. Bu durumun etkisiyle de 2000 yılında son mezunlarını verecek olan bu liselerdeki boşalmanın %80 düzeyinde olması beklenmiştir.¹⁷³

Bu okullarla ilgili her kesimden çeşitli eleştiriler yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. En çok eleştirilen konulardan biri 1966, 1975-1977, 1980, 1991, 1994 ve 1995 yıllarında siyasetler tarafından belli bir kesimden oy almak amacıyla rekor sayıda İHL açılması ve ülke gereksinimlerinin üstünde din adamı yetiştirilmesidir. 1998-1999 eğitim-öğretim yılında 192.786 öğrencinin öğrenim gördüğü İHL’de, 1999-2000 öğretim yılında öğrenci sayısı 134.224’e düşmüştür. Ortaokula devam eden 16.647 öğrencinin mezun olması ile birlikte 2000-2001 öğretim yılında bu sayının 97.842 olması öngörülmüştür. Böylece öğrenci sayısı düşerken kapanan okul sayısında artış yaşanması beklenmektedir.¹⁷⁴

8 yıllık kesintisiz ve zorunlu eğitimi 12’ye çıkarmak istediklerini açıklayan Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, İHL’ye kız öğrenci alınıp alınmayacağı sorusuna verdiği yanıtta, herkes için verilen eğitimden kız öğrencilerin ayrı düşünülmemeyeceğini, Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürü’nün bayan ve İlahiyat Fakültesi’nde (İF) profesör olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁵ Bu kişilerin, öğretmen atamalarının yapılmadığı yönündeki eleştirilere yanıt verirken de, 2000-2001 öğretim yılında İF mezunlarından 100 kişinin din kültürü ve ahlak bilgisi ile İHL meslek liseleri öğretmenliklerine, aynı okul mezunlarından sınıf öğretmenliği sertifikası bulunan 117 kişinin de sınıf öğretmenliğine atandığını ve böylece toplam atanan öğretmen sayısının 217 olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁶

172 Ruşen Çakır- İrfan Bozan Balkan Talu, *İmam Hatip Liseleri: Efsaneler Ve Gerçekler*, Yay. Haz. Aycan Akdeniz, Derya Demirler, Jonathan Levack, İstanbul, Tesev Yayınları, 2004, s. 68, 73.

173 *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574, s. 3-4.

174 “Kan kaybı sürüyor, öğrencisiz kalan imam hatipler, liselere ve meslek okullarına dönüştürülecek”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 2000, s. 6.

175 “Din eğitimi almış kadınlara ihtiyacımız var”, *Millî Gazete*, 2 Kasım 2000, s. 11.

176 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 8.11.2000, 13. Birleşim, Cilt: 43, s. 325.

Bu okullardan İHL, Anadolu İmam Hatip Liseleri ve çok programlı liselerde okuyan öğrenci sayısı 2000-2001 öğretim döneminde 91.620'ye, öğretmen sayısı da %36,5 azalarak 18.702'ye düşmüştür. Bu durumun sebeplerinden biri, söz konusu liselerden genel liselere geçişin yasaklanması ve YÖK kararı ile 1'e indirilen ÖSS sınavında kendi alanları dışında tercih yapan öğrencilerdeki puan kaybıydı. Bu durum İHL'lerin aksine genel liselere talebi arttırmıştır. Öğrenci Yerleştirme sınavının kaldırılmasıyla birlikte lisede okuduğu alan dışında üniversite tercihi yapan adayların Ortaöğretim Başarı Puanının (OÖBP) 0,5 yerine 0,2 ile hesaplanması nedeniyle İHL mezunlarının İF dışında tercihte bulunmaları şansı kalmamıştır.¹⁷⁷

Hükümet değişikliğinin ardından Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik tarafından hazırlanan “*İmam Hatip Liseleri Yönetmeliği Taslağı*” ile İHL'ye genel lise statüsü kazandırılması planlanmış ve söz konusu liselere yaygın eğitim yapma yolu açılmak istenmiştir. Böylece İHL'lerde yetişkinlere yönelik akşam eğitimi uygulanması ve TRT'de yapılmakta olan “*açık lise*” gibi benzeri programlarla milyonlarca kişiye imamlık eğitimi verilmesi planlanmıştır. Buna karşılık, İHL ile genel liseleri aynı konuma getirecek olan söz konusu taslakla “*Öğretim Birliği Yasası*”nın çiğneneceği yorumu yapılmıştır.¹⁷⁸

Bu konuda TUSİAD'ın yaptığı açıklamaya göre, kuruluşundan itibaren meslek lisesi olarak tasarlanmış ancak zamanla bu özelliğini kaybetmiş olan İHL'lerin tartışmaların odağından çıkarılarak meslek liseleri statüsüne kavuşturulması gerekmektedir.¹⁷⁹ İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği (ÖNDER) Genel Başkanı İbrahim Solmaz ise İHL'de hem fen, sosyal alanındaki derslerin hem de din bilgisinin diğer liselerle aynı sürede ve aynı anda verildiğini açıklamıştır. Son yıllarda ailelerin, çocuklarının hem üniversite sınavında başarılı olmasını hem de dini eğitim almasını istediklerini, her iki talebin de ancak İHL ile karşılandığını ileri sürmüştür.¹⁸⁰ Diğer liseler ile müfredatlarının aynı olduğunu teyit eden YÖK Başkanı Kemal Gürüz ise, İHL'ye gerek olmadığını ve söz konusu liselerin genel lise statüsü kapsamına alınması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁸¹ Buna karşılık İbrahim Solmaz, 2003'de İHL kayıtlarında % 120'ye varan artış olduğunu ve bu liseleri kaldırmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini açıklamıştır.¹⁸²

177 “Eğitimde reform”, *Cumhuriyet*, 1 Mart 2002, s. 7.

178 “Milyonlarca imam”, *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 2003, s. 1, 8.

179 “TUSİAD kapatılsın”, *Millî Gazete*, 14 Ekim 2003, s. 1, 7.

180 “İHL'ler güven veriyor”, *Yeni Şafak*, 10 Eylül 2003, s. 1. Ayrıca bkz. “İmam Hatipliler Cumhurbaşkanı bile olur”, *Millî Gazete*, 5 Mayıs 2003, s. 10.

181 “Gürüz'ün İHL takıntısı”, *Yeni Şafak*, 12 Temmuz 2003, s. 3.

182 “İHL'ye büyük rağbet”, *Yeni Şafak*, 10 Kasım 2003, s. 1. Ayrıca bkz. “İmam-Hatip mağdurları kapı kapı imza topluyor”, *Millî Gazete*, 17 Kasım 2003, s. 11.

Bu süreçte 59. Hükümet, üniversiteye giriş sınavında uygulanmakta olan farklı katsayı uygulamasını kaldırmak için Meclis’e yasa tasarısı sunmuştur. Oysa meslek lisesi mezunları, sınavsız olarak kendi alanlarında öngörülen MYO bölümlerine yerleşebilmektedir; ayrıca meslek liseliler kendi alanlarında yükseköğretim programına girdikten sonra dikey geçiş yoluyla başka fakültelere de geçebilmektedir. YÖK Üyesi Erdoğan Özal’ın yaptığı açıklamaya göre düz liselilerin üniversiteye giriş oranı %8,2, teknik liselerin ise %7,3’dür. Genel liselilerin üniversiteye girmekten başka şansları olmadığına dikkat çeken Özal, bu liselerin meslek liseleriyle karşılaştırıldığında temel sorunun düz liselerde olduğuna dikkat çekmiştir.¹⁸³ Hükümetin aldığı kararlar ve uygulamalar sonucunda 2003 yılına göre LGS’de Anadolu İmam Hatip Liselerinde %65,7 oranında artış yaşanmıştır.¹⁸⁴

İHL öğrencilerinin üniversitelerde seçmeyi düşündükleri programları belirlemeye yönelik araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin tercih ettikleri meslekler sıralamasında din görevlisi olmayı isteyenlerin oranı %1 iken, öğretmenlik programlarına yerleşmek isteyenlerin oranı %47,1, Hukuk %8,7, Siyasal Bilimler %4,8 olarak açıklanmıştır.¹⁸⁵ Bu oranlardan hareketle YÖK tarafından kendi alanlarında yükseköğretime yerleştirmede meslek lise çıkışlı öğrencilerin avantajlı oldukları açıklanmıştır.¹⁸⁶ İHL’nin 1995-1996 eğitim-öğretim döneminde %38,3 olan kız öğrenci oranı, 2000-2001’de %48,8, 2003-2004’de %41,9 olarak gerçekleşmiştir.¹⁸⁷

Aşağıdaki tablolarda 1999-2004 döneminde İmam Hatip Liseleri’nde yaşanan sayısal gelişmeler özetlenmeye çalışılmaktadır.

Tablo 12: İmam Hatip Liseleri’nde Öğrenci Öğretmen ve Kız Öğrenci Sayısı¹⁸⁸

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğretmen	Öğrenci		
		Toplam	Toplam	Kız	Toplam Kız Yüzdesi
1999-2000	504	15.922	134.224	67.448	50,25
2000-2001	500	11.877	91.620	44.714	48,80
2001-2002	458	8.482	71.583	32.864	45,91
2002-2003	450	7.431	64.534	25.547	39,59
2003-2004	452	7.631	84.898	35.562	41,89
Artış Oranı (%)	-10,31	-52,07	-36,74	-47,27	

183 “Temel sorun dururken”, *Milliyet*, 11 Mayıs 2003, s. 16.

184 “İmam hatipler dolacak”, *Milliyet*, 29 Temmuz 2004, s. 17.

185 *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Meteksan A.Ş. 2007, s. 149.

186 *Türk Yüksek Öğretimin Bugünkü Durumu 2000*, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2000, s. 34.

187 *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 246-247.

188 *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 246; *2000 Yılında Milli Eğitim*, s. 26; *Milli Eğitim Sayısal Veriler 2001*, s. 150; *2002 Başında Milli Eğitim*, s. 144; *Milli Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, s. 146; *Milli Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, s. 147. (Yukarıdaki verilere Açık Öğretim Liseleri dâhil edilmemiştir.)

Yukarıdaki tabloda yer aldığı gibi İHL’de okul sayısı, toplam öğretmen sayısı ve kız öğrenci sayısında düşüşler meydana gelmiştir. En büyük düşüş ise kız öğrenci sayısında yaşanmıştır.

Aşağıdaki tabloda ise İHL öğrencilerinin yerleştikleri program ve sayılar yer almaktadır.

Tablo 13: İmam Hatip Liselilerin Bazı Lisans Programlarına Yerleşme Sayıları (1998-2002)¹⁸⁹

	1998	1999	2000	2001	2002
Öğretmenlik	3.285	315	639	541	433
İlahiyat	1.420	1.324	1.254	917	685
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	322	669	778	785	603
Hukuk	232	54	96	82	91
Siyasal Bilimler	227	97	149	93	70

8. Sağlık Eğitim Kurumları

Sağlık Meslek Liseleri’nde sağlık eğitimi ortaöğretim seviyesinde eğitim-öğretim yapılmaktadır. Bu liselerde genel kültürün yanı sıra her bölüm için özel mesleki bilgi ve beceri kazandırılan öğrenciler sağlık alanlarıyla yükseköğrenime hazırlanmaktadır.¹⁹⁰

Bu okullar, yardımcı sağlık personelinin yetiştirilmesine yönelik açılmış kurumlardır. 1961’de sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına paralel olarak bütün bölümler 4 yıla çıkarılmıştır. Söz konusu liselerde Hemşire, Ebe, Sağlık Memuru, Çevre Sağlığı Laboratuvar, Radyoloji Teknisyeni bölümleri müfredat programları ayrı ayrı hazırlanmıştır. Bu okullardan mezun olan öğrenciler özel ve resmî sağlık kuruluşlarında hemşire, ebe, sağlık memuru olarak görev almaktadır.¹⁹¹

Söz konusu okullarla ilgili sorunlar uzun dönem devam etmiştir. Bu okullardan biri olan Ergani Kız Sağlık Meslek Lisesi’ne, FP Diyarbakır Milletvekili Osman Aslan, 2000-2001 öğretim yılından itibaren öğrenci alınmamasını eleştirmiş ve bu durumun gerekçesinin açıklanmasını istemiştir. Konu ile ilgili görüş belirten Sağlık Bakanı Osman Durmuş, 1989’dan itibaren eğitim istihdam dengesi ve mesleki eğitimin sağlıklı yürütülebilmesinin önemine değinmiştir. Bu alandaki temel sorun, ihtiyaç olan uygulamalı eğitim alanı ile okul ihtiyaçlarına cevap verecek kapasite göz önünde bulundurulmadan plansız bir şekilde sağlık meslek liselerinin yaygınlaştırılmasıydı. Bu okulların

189 Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi, s. 249.

190 Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 159. Ayrıca bkz. “Dokunduğunu kurutuyor, sağlık meslek liseleri”, *Yeni Şafak*, 24 Eylül 2001, s. 1.

191 Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 159.

sorunlarına çözüm getirmek amacıyla okulların durumu, 212. “Yüksek Sağlık Şûrası” gündemine alınarak kamu ve STÖ tarafından da tartışılmıştı. Şûra’da benimsendiği gibi istenilen seviyede sağlık mesleki eğitimi yürütülmemen ve mevcut şartlarının iyileştirilmesi mümkün olmayan sağlık meslek liselerine öğrenci kaydedilmeyerek eğitimin daha uygun şartlarla merkezlerde yürütülmesi uygun görülmüştü. Bu çerçevede yürütülen çalışmalar sonucunda Diyarbakır ili Ergani ilçesindeki Sağlık Meslek Lisesi’nin fiziki yapısı ile uygulamalı eğitim olanaklarının yetersizliği nedeniyle kapatılması kararlaştırılmıştı. Aynı şekilde sağlık meslek eğitimi şartlarını taşımayan 32 okul da bu kapsam içinde değerlendirilmişti.¹⁹²

Bu yapıların dışında MTE bünyesinde farklı bakanlıklar yapısı içinde oluşturulmuş öğretim kurumları da bulunmaktadır. Aşağıda bu durum sayılarla detaylandırılmıştır. Kız öğrencilerin yoğun olduğu bu okullar içinde bir adet Anadolu Sağlık Meslek Lisesi bulunmaktadır.¹⁹³ Bu okullarla ilgili MEB tarafından “Ödül ve Disiplin Yönetmeliği” taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu yönetmelik eski yönetmeliğe göre daha net, açık ve yoruma meydan bırakmayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.¹⁹⁴ Daha çok kız öğrencilerin bulunduğu sağlık eğitiminde sayısal veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 14: Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Sağlık Eğitiminde Yaşanan Sayısal Gelişmeler¹⁹⁵

Öğretim Yılları	Okul/ Kurum Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	
1999-2000	2	329	286	28
2000-2001	2	117	77	7
2001-2002	3	426	339	39
2002-2003	3	329	291	35
2003-2004	3	622	460	96
Artış Oranı (%)		89,05	60,83	242,85

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi bu okullardaki en büyük sorun öğretmen açığıdır. O nedenle az sayıda bulunan okullara atanan öğretmen sayısı düşük olmasına rağmen oran %242,85 olmuştur. Kız öğrenci sayısındaki artış oranı da %60,83’tür.

192 Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 9 Kasım 2000, 14. Birleşim, Cilt: 43, s. 437-438.

193 Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s.160.

194 Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 10.10.2001, 5. Birleşim, Cilt: 71, s. 327.

195 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 23; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001, s. 150; 2002 Başında Millî Eğitim, s. 138; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s. 146; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 147. Başka bir kaynakta, 2003-2004 eğitim-öğretim döneminde okul sayısı 275, toplam öğrenci sayısı 32.624, öğretmen sayısı ise 4.699 kişi olarak verilmektedir. (Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 159.)

Aşağıdaki tabloda ise diğer bakanlıklara bağlı meslek liselerinde yaşanan sayısal gelişmeler özetlenerek verilmektedir.

Tablo 15: Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Liselerinde Bulunan Öğrenci, Öğretmen Sayısı¹⁹⁶

Öğretim Yılları	Okul/Kurum Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
2000-2001	315	47.694	30.257	6.411
2002-2003	321	36.317	26.360	5.792
2003-2004	303	36.149	26.152	4.264
Artış Oranı (%)	-3,80	-24,20	-13,56	-33,48

Yukarıdaki tabloda da yer alan verilere göre diğer bakanlıklar içinde yer alan meslek liselerinde bulunan toplam öğrenci, kız öğrenci ve öğretmen sayılarında düşüşler yaşanmıştır. Kız öğrenci oranındaki düşüş diğer sayılardaki düşüşlere göre daha yüksektir.

9. Özel Eğitim-Öğretim Kurumları

Toplumda, bireysel gelişim özellikleri nedeniyle eğitim açısından yaşitlarından beklenen düzeyden belirli farklılıklar gösteren bireylerin eğitimi, özel eğitim okullarında gerçekleştirilmektedir. “*Birden fazla yetersizliği olan, dil ve konuşma güçlüğü çeken, duygusal ve davranış bozukluğu gösteren, görme, işitme, zihinsel, ortopedik yetersizliği olan, otizmli, özel öğrenme güçlüğü olan, sürekli hastalığı bulunan üstün yetenekli olan bireyler için ilgili kurumlarda programlar hazırlanmaktadır.*”¹⁹⁷ Bu okullarda zihinsel, ortopedik ve işitme özürlüleri eğitim ve öğretimden yararlanmaktadır. İlköğretimi tamamlayan ve 21 yaşından gün almamış zihinsel yetersizliği hafif düzeyde olan bireyler iş okullarına devam edebilmektedir. Söz konusu kurumlarda akademik bilgiyle birlikte, bireylere iş ve meslek eğitimi verilmektedir. Böylece bu bireylerin kendine yetebilen ve üretken kişiler olarak topluma katılımları sağlanmaktadır.¹⁹⁸

Türkiye'nin bu önemli sorununa uluslararası bir kurum tarafından bir değerlendirmede bulunulmuştur. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) açıkladığı verilere göre Türkiye'de bulunan 7.500.000 özürlü nüfus içerisinde, eğitim çağında olan 2.000.000 kişiden yalnızca %2'si eğitim olanaklarından faydalanabilmektedir. Söz konusu öğrencilerin eğitiminde, yükseköğretim kurumlarından lisans düzeyinde mezun olmuş uzman ve nitelikli öğretmene ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sorunun çözümü için yükseköğretimde öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de 5 üniversitede özürlü vatandaşlar için

¹⁹⁶ Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001, s. 146; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s. 146; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 147.

¹⁹⁷ Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), s. 164, 173.

¹⁹⁸ Türk Eğitim Sistemi 2007, EURDYCE, s. 148.

eğitimci yetiştiren ilgili bölümlerde, 1998-1999 öğretim yılı kontenjanı 320 olarak belirlenmişti.¹⁹⁹ Aşağıdaki tabloda, 1999-2004 döneminde özel eğitimin verildiği meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında yaşanan sayısal gelişmeler verilmektedir.

Tablo 16: Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Özel Eğitimde Yaşanan Sayısal Gelişmeler²⁰⁰

Öğretim Yılları	Okul/Kurum Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	
1999-2000	10	744	211	77
2000-2001	10	866	239	72
2001-2002	11	811	184	56
2002-2003	15	608	146	97
2003-2004	16	1.325	434	182
Artış Oranı (%)	60	78,09	105,68	136,36

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, söz konusu okullarda toplam kız öğrenci sayısında %105,68 ve öğretmen sayısı oranında da %136,36 artış gerçekleşmiştir.

10. Özel Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Kurumları

Özel öğretim kurumları resmî kurumlarda olduğu gibi ilk ve ortaöğretim okullarının esasları temel alınmıştır. MEB’ye bağlı “*Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği*”nde yapılan yeni düzenlemeyle “*Kurum Açma İzni*”nin esasları belirlenmiştir. Bu yönetmelik değişikliğinde söz konusu kurumlarda eğitimin karma olacağı, ancak öğretim programında bağlı olarak yalnızca kız veya erkek öğrenciler için özel eğitim verileceği belirtilmiştir. Bu okullar içinde Türk özel okulları, azınlık özel okulları, yabancı özel okullar ile uluslararası özel öğretim kurumları yer almaktadır.²⁰¹

Tablo 17: Özel Meslekî ve Teknik Okullarında Yaşanan Sayısal Gelişmeler²⁰²

Öğretim Yılları	Okul/Kurum Sayısı	Öğrenci		Öğretmen
		Toplam	Kız	
1999-2000	24	2.024	655	172
2000-2001	25	1.455	470	130
2001-2002	22	1.085	393	101
2002-2003	11	936	316	57
2003-2004	22	1.164	460	96
Artış Oranı (%)	-8,33	-42,49	-29,77	-44,18

199 *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 30.

200 *2000 Yılında Millî Eğitim*, s. 28; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001*, s. 150; *2002 Başında Millî Eğitim*, s. 149; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, s. 146; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, s. 147.

201 *Resmî Gazete*, 9 Eylül 1999, Sayı: 23811, s. 27.

202 *2000 Yılında Millî Eğitim*, s. 28; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001*, s. 150; *2002 Başında Millî Eğitim*, s. 149; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, s. 146; *Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, s. 147.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere okul, toplam öğrenci, kız öğrenci ve öğretmen sayılarında düşüşler yaşanmıştır. En çok düşüş toplam öğrenci ve öğretmen sayılarında olmuştur.

11. Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki ve Teknik Açık Ortaöğretim Okulu

Ortaöğretimde AÖ, birtakım olanaksızlıklar nedeniyle örgün eğitim içinde yer alamayan, örgün eğitim yaşından büyük, lisede bulunan ancak AÖL'ye geçmek isteyen öğrenciler için hazırlanmış programlardan oluşmuştur. Diğer yandan meslekî eğitim alamayan, herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremeyenlere meslekî bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik de eğitim verilmesi hedeflenmiştir.²⁰³ Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, FP Bursa Milletvekili Ahmet Sünnetçioğlu'nun sorusuna verdiği cevapta açıkladığı gibi, yükseköğretime geçerken ÖSS'de yapılan düzenlemeler nedeniyle lise mezunu olan öğrencilere, AÖL aracılığıyla alan değiştirme olanağı getirilmiştir. Meslek liselerinde alan olmadığı için mezunların alan değiştirmesi mümkün olmamıştır.²⁰⁴

Aşağıdaki tabloda, 1999-2004 döneminde, yaşanan sayısal gelişmeler özetlenmeye çalışılmaktadır.

Tablo 18: Açık Ortaöğretimde Yaşanan Sayısal Gelişmeler²⁰⁵

	1999-2000		2000-2001		2002-2003		2003-2004	
	Toplam	Kız	Toplam	Kız	Toplam	Kız	Toplam	Kız
Meslekî ve Teknik Açık Öğretim Okulu	20.280	4.925	77.186	24.031	97.121	34.766	142.194	51.187
Endüstri Meslek Lisesi Programı	12.714	678	40.375	2.433	47.098	2.902	69.749	4.341
Kız Meslek Lisesi Programı	1.746	1.746	11.279	11.166	20.193	20.015	29.575	29.226
Ticaret Meslek Lisesi Programı	4.371	2.063	19.885	7.872	23.264	9.149	30.279	12.310
İmam Hatip Lisesi Programı	1.449	438	5.647	2.560	6.566	2.700	12.591	5.310
Açık Öğretim Lisesi	202.194	72.789	495.814	160.319	562.056	187.333	894.544	309.948

203 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 36-37.

204 Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 3.1.2001, 39. Bileşim, Cilt: 51, s. 575.

205 2000 Yılında Millî Eğitim, s. 37; 2002 Başında Millî Eğitim, s. 168; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s. 149; Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004, s. 34. Resmî Gazete, 6 Kasım 1981, S. 17506, s. 1-2. Ayrıca bkz. Resmî Gazete, 9 Şubat 1991, Sayı: 20781, s. 14-28.

Sonuç

Türkiye’de 1999-2004 yılları arasında görev yapan hükümetlerin kadınlara yönelik uyguladığı sosyal politikalarda, uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle Avrupa Konseyi’nin AB’ye katılım için ön koşulu olan Kopenhag Kriterlerini yerine getirme konusunda Türkiye’nin uyum sağlama çabası önemli bir adım oluştururken, adaylık müzakereleri sırasında yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgeleri’ndeki ilerleme raporlarıyla Türkiye’nin sosyal politikadaki performansı izlenmiştir. Bu çerçevede Türkiye de, AB’nin taleplerini Ulusal Programlarında taahhütler olarak açıklamış ve bunları iç hukukuna yansıtarak başta Anayasa olmak üzere birçok önemli mevzuatında değişikliğe gitmiştir.

Bu süreçte Türkiye, sosyal politikaların en önemli başlıklarından biri olan eğitimin her kademesinde önemli değişikliklere gitmiştir. Bu bağlamda öncelikle okul öncesi eğitimden ilköğretime ortaöğretimden yükseköğretime kadar eğitimin her alanında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bunların yanı sıra AB tabanlı çeşitli proje ve programların da hayata geçirilmesi sağlanmıştır. 1999 öncesi OECD verileriyle nüfusunun yarıya yakını 20 yaşın altında olan ve eğitim düzeyi olarak OECD ve AB ülkelerinin oldukça gerisinde olan Türkiye’de, 6-14 yaş grubundaki çocukların %30’u okula gitmeyerek işgücü olarak kullanıldığından eğitimin yapılandırılmasında AB eğitim programlarının düzenleyici etkisinden yararlanılmıştır. Böylece gerek yetkili kurumların gerekse çeşitli STÖ ve özel kuruluşların katkılarıyla kız çocuklarının her kademe okullaşma oranları arttırılmaya çalışılmıştır.

AB ülkelerinde temel öğretim süresinin 9-12 yıl arasında ve okullaşma oranının %99 olmasından hareketle, AB’ye uyum çerçevesinde temel eğitimde de düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda 1997-1998 eğitim-öğretim yılında 8 yıllık kesintisiz ve zorunlu eğitime geçilerek kız çocuklarının eğitim içinde daha uzun süre kalmaları sağlanmış, çocuk işçiliğinde de azalma meydana gelmiştir. İlköğretim okullarının açılmasıyla 3 yıllık ortaokullar ilköğretime dâhil edilmiştir. Temel işlevi öğrencileri yükseköğretime, mesleğe, iş hayatına ve hayata hazırlamak olan bu kademede toplum ihtiyaçları ile eğitim-öğretim arasında denge kurulması hedeflenmiştir. 14-16 yaş grubunun içinde ilköğretime dayalı ortaöğretimde okullaşma oranı, 1998-1999 öğretim döneminde %57,1 olan toplam okullaşma oranı 2003-2004 döneminde ise %81 olarak gerçekleşmiştir. 8 yıllık eğitime geçildikten sonra ortaokulların ilköğretime dâhil olmasıyla ortaokuldan liseye geçişlerde zaman geçmesi gerektiğinden, ilköğretim

yıllarında bu kademedeki düşüş görülmüş daha sonra ilköğretimden mezun olanların ortaöğretime kayıtlarıyla birlikte artış yaşanmıştır. Kız çocuklarında okullaşma oranı 1998-1999 öğretim yılında %45 iken bu oran 2003-2004’de %70,8’e yükselmiştir. Ancak bu kademedeki %75 olarak belirlenen okullaşma oranının gerisinde kaldığı gibi okulda bulunan kız öğrenci oranlarıyla mezun olan öğrenci oranları arasında da önemli bir fark olmuştur. Genel ortaöğretimde 1999-2004 arasında okulda bulunan kız öğrenci oranında %33,49 oranında artış olurken mezun kız öğrenci oranında %9,59 oranında azalma olmuştur.

Meslekî ve Teknik Eğitim okulları içinde kız öğrencilerin en fazla bulunduğu okullar Kız Teknik Öğretim Okullarıdır. Bu okullarda 1999-2004 yılları arasında okul sayısında %5,31 oranında, toplam öğrenci sayısında %110,86, kız öğrenci sayısında ise %99,03 oranında artış olmuştur. Bu dönemde yaşanan önemli gelişme ortaöğretimde “*Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*” hayata geçirilmesidir. Bu projeye iş piyasasının taleplerinin ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve analiz edilmesi için araştırmalar yapılması hedeflenmiştir. AB eğitim sistemiyle uyumlu olan bu programla ayrıca teknolojik ve idari değişimi güçlendirmek, adaptasyonu geliştirmek, meslekî eğitimin ve yaşam boyu süren yeteneği kazandırmak için erişimi kolaylaştırmak, işsizlikle mücadele etmek ve kurumlar arasında iş birliğini güçlendirmek hedeflenmiştir. Finansmanı AB tarafından karşılanan proje 2002’de hayata geçirilmiş ve 5 yıl süreli olarak planlanmıştır. Bu proje doğrultusunda, 2000-2001 öğretim yılında çıkarılıp 2002-2003’de hayata geçirilen bir yasa ile meslekî teknik ortaöğretim ve yükseköğretim programlarının bütünlüğü için meslekî ve teknik ortaöğretime bitiren öğrencilere, istekleri doğrultusunda bitirdikleri programın devamı niteliğindeki Meslek Yüksek Okulları’na (MYO) sınavsız geçme hakkı getirilmiştir. Ayrıca bu okullardan mezun olan öğrencilere alanlarıyla ilgili lisans programlarına belirlenen kontenjanlara göre dikey geçiş olanağı sağlanmıştır. Bu sistemle, kendi alanlarında eğitim alan gençlerin hem daha iyi eğitilmelerini sağlanmış hem de üniversiteler önündeki yığılmalar bir nebze önlenmiştir. Ne var ki yükseköğretimdeki payı %15 olan MYO mezunlarına 2000-2001 öğretim yılında 4 yıllık lisans eğitimine geçme olanağının getirilmesiyle beraber MYO’lara olan talep azalmış ve üniversitelerin önünde yığılmalar meydana gelmiştir. Bunu önlemeyebilmek için vakıf üniversiteleri de devreye sokularak üniversite sayısının artırılması yoluna gidilmiştir. Oransal olarak bakıldığında, yükseköğretimdeki okullaşma düzeyi 1999-2000 öğretim yılında toplam %21,1, kız öğrencilerinde ise %17,4 olarak gerçekleşirken, 2003-2004 döneminde ise toplamda %28,2, kız öğrencilerde %25,9 oranlarına ulaşılmıştır. Bu gelişmelere karşın, meslekî ve teknik lise çıkışlıların kendi alanlarıyla ilgili

MYO'lara yeniden doğrudan geçiş yapmalarının sağlanması ve böylece sanayi başta olmak üzere diğer sektörlerin ihtiyacını karşılayacak donanıma sahip işgücünün oluşturulması önemli bir gündem başlığı olarak gözükmektedir.

KAYNAKÇA

1- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergileri

2- Süreli Yayınlar

Resmî Gazete

Cumhuriyet

Hürriyet

Millî Gazete

Milliyet

Yeni Şafak

3- Planlar, Programlar, Raporlar

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1990.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2004-2005, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2005.

Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim, Özel İhtisas Komisyon Raporu, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No. DPT: 2576-ÖİK: 589, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2001.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1985.

Çocuklar İçin İlerleme –Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İlköğretime İlişkin Rapor, UNICEF Strateji Bilgi Bölümü, Politika Geliştirme ve Planlama Bölümü, Tercüme Sayı 2, UNICEF Ankara, 2005.

Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler 1920-2010, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2010.

- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayatboyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No. DPT: 2568-ÖİK: 584, Ankara, Devlet Plânlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2001.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2001 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002.
- 2001 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2001.
- 2002 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2003.
- 2002 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002.
- 2003 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004.
- 2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2003.
- 2004 Yılı Programı*, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004.
- 2005 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2005.
- 2005 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2006.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ortaöğretim, Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT: 2576-ÖİK: 589, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2001.
- Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No. DPT: 2534-ÖİK: 550, Ankara, T.C. Devlet Plânlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000.
- Türkiye Cumhuriyeti AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program*, Ankara, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2003.

- Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2002.
- 2003 Yılı İlerleme Raporu*, Ankara, Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2011.
- 2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2004.
- Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 1995.
- 1998 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı, 2000.
- 1999 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 1999.
- 1999 Yılı Programı Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1999.
- 2000 Yılı Programı*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000.
- 2000 Yılı Programı Destek Çalışmaları*, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 2000.

4- Kitaplar

- Akyüz, Yahya: *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S.2018*, 30. Baskı, Ankara, PEGEM Akademi, 2018. *Avrupa Birliği Vizyonu, Türkiye'de Eğitim ve Özel Okullar*, Ed. İrfan Erdoğan, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, Neta Matbaacılık, 2006.
- Avrupa Birliği'nin Bilim, Araştırma ve Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu*, Ed. Hürrem Cansevdi, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2004.
- Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004*, Avrupa Birliği Türkiye Temsilciliği, 2003.
- Avrupa Birliği'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2004-2005*, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2005.

- Beşinci Millî Eğitim Şurası, Raporlar Görüşler, Kararlar*, Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 1996.
- Çakır, Ruşen; Bozan İrfan: *İmam Hatip Liseleri: Efsaneler ve Gerçekler*, Yay. Haz. Aycan Akdeniz, Derya Demirler, Jonathan Levack, İstanbul, Tesev Yayınları, 2004.
- Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler 1920-2010*, Yay. Haz. Ercan Türk, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2010.
- Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Kadının Durumu*, Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1998.
- 2000 Yılında Millî Eğitim*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, A.C.E.M. ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, 1999.
- 2002 Yılı Başında Milli Eğitim*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, 2001.
- İlköğretimden Ortaöğretime Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Analizi*, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2012.
- İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2013*, TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu Turkish Statistical Institute, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu, 2014.
- İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011*, TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu Turkish Statistical Institute, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu, 2012.
- Kız Teknik ve Meslek Liseleri Kapsamlı Değerlendirme Notu*, Haz. Fatoş Gökşen vd., Koç Üniversitesi Sosyal Politika Merkezi, İstanbul, 2011.
- Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarından Meslek Yükseköğretime Sınavsız Geçiş*, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, T.C. Yükseköğretim Kurulu, 2002.
- Millî Eğitim, Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler*, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı, 1998.
- Millî Eğitim İstatistikleri Örgün ve Yaygın Eğitim 2004-2005*, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2006.
- Millî Eğitimde İzleme ve Değerlendirme 1 İlköğretimden Ortaöğretime Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Analizi*, Ankara, MEB Gazi Meslekî Eğitim Merkezi Matbaası, 2012.
- Millî Eğitim Sayısal Veriler 2001*, T.C. Millî Eğitim Sayısal Veriler 2000-2001, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2001.
- Millî Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2003.

- Millî Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 2003.
- On beşinci Millî Eğitim Şûrası, Ön Komisyon Önerileri Üzerine Araştırma*, Ankara, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Şûra Genel Sekreterliği, Doküman No. 4, 1996.
- On Altıncı Millî Eğitim Şûrası Ön Komisyon Raporları (Hazırlık Dokümanı)*, Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 1998.
- On Altıncı Millî Eğitim Şûrası, Konuşmalar, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şûra Genel Sekreterliği, Ankara Millî Eğitim Basımevi, 1999.
- Okçarol, Rifat: *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Ortaöğretim ve Yaygın Eğitim*, Ayrı Basım, Ankara, TÜBÜ Türkiye Bilimler Akademisi, 1999.
- Türk Ercan: *Türk Eğitim Sistemi, Millî Eğitim Bakanlığında Yapısal Değişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti. 1999.
- Türk Eğitim Sistemi 2007, EURDYCE*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara İstatistik ve Bilgi Sistemleri Dairesi Türkiye Eurydice Birimi, 2007.
- Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu 2000*, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2000.
- Türkiye Cumhuriyeti AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program*, Ankara, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2003.
- Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretimin Gelişmesine Destek Olarak Kopenhag Süreci Konulu Uluslararası Seminer*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005.
- Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Meteksan A.Ş. 2007.
- Uluğbay, Hikmet: *Risk Altında Bir Ülkenin 2023 Yarışı*, Ankara, ÜPV Danışmanlık ve Yayıncılık Hizmetleri Ltd. Şti., 2003.
- Uysal, Taylan: *Türkiye'nin Katıldığı AT Programları 3, Leonardo Da Vinci II*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Birlik Ofset Basım Yayın Reklamcılık Tic. Ltd. Şti.
- Uzun Vadeli Gelişmenin (2001-2023) ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi*, Yüksek Planlama Kurulu, Karar No. 2000/25, 26.5.2000.

Üstünkaya, Feza: *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Mali Yardım Programı Akdeniz Programı (MEDA) 1995-1999 (Yapısı, İlkeleri ve İşleyişi*, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Dizisi, Ankara Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 1996.

5- Makaleler

- Aydın, Süleyman: “Türkiye’de Kadının İstihdamı ve Kadına Dair Sosyal Güvenlik Uygulamaları”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7-1, 2016, ss. 243-258.
- Binici, Hanifi; Arı, Necdet: “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 3, 2004, ss. 383-396.
- Özaydınlık, Kevser: “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”, *Sosyal Politika ve Çalışma Dergisi*, Sayı: 33, 2014, ss. 93-113.
- Sağlam M.; Özudođru, F.; Çaray, F.: “Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemi’ne Etkileri”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: VIII, Sayı: 1, 2011, ss. 87-109.
- Sarıer, Yılmaz: “Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; Cilt: 33, Sayı: 3, 2010, ss. 107-129.
- Sezgin, İhsan: “Türkiye’de Meslekî ve Teknik Eğitimde Öğretmen Eğitimi”, *Meslekî ve Teknik Eğitimde Öğretmen Eğitimi Uluslararası Konferansı 22-23 Ocak 2004*, Ankara, MEGEP, SVET Projeler Koordinasyonu Merkezi Başkanlığı, 2004, ss. 299-305.
- Taşpınar, Mehmet; Sema Çiçek: “Türkiye Uygulaması”, *Eğitim Kurumu-İşletme Diyalogu Uluslararası Konferansı, Panel II*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara, Yorum Matbaacılık, 2004, ss. 28-34.

6- Çevrimiçi Kaynaklar

“MEB, AB Destekli Projeleri Uygulamaya Hazırlanıyor”, www.ab.gov.tr, Erişim Tarihi:
1 Ağustos 2016.